-

ISI KANDUNGAN

I Pengarah & T. Pengarah
II Kalender Jabatan
V Prakata
VI Makna Logo
VII Visi & Misi
VIII Profail Jabatan
XIII Struktur Organisasi
XIV Pelan Lokasi KPA

2 Status Industri
5 Prestasi Industri Ternakan
- Lembu Pedaging/Kerbau
- Ayam/Itik
- Kambing/Bebiri
- Lembu Tenusu
- Rusa
- Burung Unta
- Pemprosesan & Industri Hiliran

10 Kewangan dan Pentadbiran
- Prestasi Kewangan
- Carta Organisasi
- Perjawatan
- Pergerakan Kakitangan

17 Pembangunan Sumber Manusia
- Lathan & Kursus
- Perkhidmatan Pengembangan

20 Pembangunan Penternakan Ladang-Ladang Jabatan
- Ladang Ruminan Besar
- Ladang Ruminan Kecil
- Kilang Makanan Ternakan

22 Perkhidmatan Veterinar
- Rawatan Ternakan
- Perkhidmatan Pembedahan
- Kawalan Penyakit
- Kesihatan Awam Veterinar
- Kawalan Import & Eksport
- Perkhidmatan Kesihatan Gerompok
- Perkhidmatan Penyiasatan Penyakit
- Kawalan Penvembelihan

40 Status Kesihatan

43 PROJEK SOSIALEKONOMI
- Projek Pembangunan Padang Ragut
- Projek Ternakan Pekebun Kecil
- Skim Pawah Kambing
- Pengagihan Anak Itik Percuma
- Projek Lembu Tenusu
- Projek Rusa

LAPORAN TAHUNAN

2004

Hj. Ag. Sahak Pg. Hj. Salleh
Pengarah
Jabatan Perkhidmatan Haiwan
Dan Perusahaan Ternak Sabah

En. Petrus L. Yong
Timbalan Pengarah
Pengeluaran & Penyelidikan

Dr. Yeo Boon Kiat
Timbalan Pengarah
Perancangan & Pembangunan
Sumber Manusia

Dr. Nasip Eli
Timbalan Pengarah
Kesihatan Veterinar
Pembangunan Daerah

Towards Ecellent !

Ke Arah Kecemerlangan !

Kalender JPHPT 2004

JANUARI 2004

FEBRUARI 2004 >
Mesyuarat Menghadapi Wabak Penyakit Flu Unggas dan Strategi Bersama Malaysia, Brunei Darulssalam dan Indonesia

MAC 2004 >
Pejabat Baru JPHPT di Aras 3, Blok B Wisma Pertanian Sabah

< APRIL 2004 >
Ibu Pejabat JPHPT telah berpindah ke pejabat barunya di Aras 3 Blok B Wisma Pertanian Sabah Jalan Tasek Luyang

Kalender JPHPT 2004

MEI 2004 >
Pengisytiharan Sabah bebas daripada penyakit berjangkit Kaki dan Mulut oleh OIE di Paris

JUN 2004 >
Upacara menandatangan MOU pembekalan makanan ternakan.

< JULAI 2004
Ketibaan sebanyak 413 ekor lembu baka Frisien Shahiwal dari New Zealand

< OGOS 2004
Perasmian Hari Terbuka JPHPT di SPT Sebrang Keningau oleh Menteri Pertanian dan Industri Makanan Sabah

Kalender JPHPT 2004

< SEPTEMBER 2004
Gerai HPPNS JPHPT 2004

Lawatan Menteri Pertanian & Industri Makanan ke salah sebuah ladang ayam di sekitar daerah Papar semasa langkah mengawasi jangkitan wabak HPAI

v

< OKTOBER 2004
Penyertaan JPHPT dalam gerai Kerajaan Negeri Sabah sempena MAHA 2004 di Mines Resort City Kuala Lumpur

NOVEMBER 2004 >
Malam Jasamu dikenang bersama Menteri Pertanian dan Industri Makanan sempena Mesyuarat Tahunan JPHPT Siri 2. 2004

< DISEMBER 2004
Penganugrahan Kualiti sempena sambutan Hari Q Perkhidmatan Awam peringkat Negeri Sabah.

PRAKATA

Ekonomi Malaysia mencatatkan 8% pertumbuhan dalam pertengahan tahun pertama serta 6.8% dalam suku tahun ketiga, ekonomi negara dijangka menjangkau pertumbuhan 7% dalam tahun 2004. Walaupun perkembangan keadaan dunia luar begitu mencabar dengan melambongnya harga minyak dunia dalam suku tahun ketiga 2004. Sokongan kukuh dari pengeksportan dan permintaan domestik yang berterusan telah menyumbang kepada preatasi yang memerangsangkan ini.

Impak bencana Tsunami ke atas ekonomi dijangka tidak ketara, ekonomi Negara dijangka akan terus membingkas walaupun pertumbuhan ekonomi dunia adalah sederhana disebabkan oleh harga minyak dunia melambong, tekanan inflasi.

Prospek sector penternak kekal positif dengan permintaan sumber protein berdasarkan daging kian meningkat maupun dalam pasaran tempatan ataupun di pasaran serantau oleh peningkatan taraf hidup semasa.

Pengiktirafan status bebas dari FMD oleh OIE serta beberapa penyakit berbahaya terhadap industri ternakan merupakan suatu kelebihan bagi produk-produk keluaran ternakan dapat penerimaan di rantau ini bahkan antarabangsa. Negeri Sabah mengeksport RM8.41 juta daging ayam dan RM2.012 juta telur dalam tahun 2004 dan dijangka akan terus meningkat pada tahun mendatang kerana kecekapan dan persaingan yang sihat di kalangan pengusaha yang menggunakan teknologi moden.

Integrasi penternakan lembu pedaging dengan ladang-ladang kelapa sawit juga giat dipromosikan bagi memaksimakan penggunaan sumber tanah dalam mepertingkatkan pengeluaran sector ini untuk mencapai tahap saradiri yang masih juah ketinggalan jika dibanding dengan sektor ayam dan babi.

Secara keseluruhan, prestasi industri penternakan lebih baik berbanding dengan tahun 2003. Catatan pencapaian hasil pengeluaran pada tahun ini ialah sebanyak RM568.82 juta berbanding dengan RM476.41 juta pada tahun 2003.

Pencegahan ancaman penyakit dan mengoptimakan produktiviti merupakan tugasan dan tanggungjawab yang perlu dipikul bersama-sama oleh warga JPHPT Sabah, para penternak dan pengusaha ladang-ladang komersial ke arah meningkatkan pengeluaran makanan untuk memenuhi permintaan tempatan dan juga untuk dieksport.

AWANG SAHAK HAJI AWANG SALLEH
Pengarah Jabatan Perkhidmatan Haiwan
Dan Perusahaan Ternak
Negeri Sabah

LOGO JPHPT

Logo Jabatan Perkhidmatan Haiwan dan Perusahaan Ternak, Sabah Menggambarkan :-

Bentuk Bujur : Menggambarkan simbol benih lembaga di mana semua hidupan bermula untuk pertumbuhan dan perkembangan.

Kepala Kerbau : Mewakili semua jenis ternakan di Sabah. Kerbau dipilih oleh kerana ia mempunyai kepentingan sejarah dan kebudayaan sebagai binatang buruh dan daging untuk rakyat negeri Sabah.

Tanduk Kerbau : Mewakili dua objektif jabatan iaitu :

i) Untuk menjamin (melindungi) kekukuhan status kesihatan ternakan di Sabah.

ii) Untuk memajukan dan mengembangkan pengeluaran ternakan dengan penglibatan dan penyertaan dari pekebun kecil bagi keperluan negeri Sabah dan untuk dieksport.

Warna Biru : Mewakili Perkhidmatan Haiwan dan Perusahaan Ternak.

Warna Putih : Menggambarkan kebersihan bumi negeri Sabah mengenai dengan taraf kesihatan yang bebas dari penyakit ternakan yang utama.

Latarbelakang Warna Hijau : Mewakili kawasan kehijauan dalam negeri iaitu padang ragut dan makanan untuk ternakan.

Pada keseluruhannya logo ini melambangkan Motto Jabatan iaitu :-

“ KE ARAH PENGELUARAN DAN KESIHATAN TERNAKAN YANG LEBIH BAIK”

Jabatan Perkhidmatan Haiwan Dan Perusahaan Ternak

VISI Industri ternakan yang komersil, bersepadu dan mantap untuk mengeluarkan makanan yang berkualiti bagi mencapai tahap saradiri yang berkekalan dan eksport.

MISI Memberikan perkhidmatan veterinar dan pengurusan ternakan yang profesional sebagai pemangkin kepada industri ternakan yang mantap bagi membekal makanan daripada hasil ternakan yang bermutu dan selamat.

Profail Jabatan

MENGENAI JABATAN PERKHIDMATAN HAIWAN DAN PERUSAHAAN TERNAK

Sebelum tahun 1976, Jabatan Perkhidmatan Haiwan dan Perusahaan Ternak, Sabah wujud sebagai sebuah Bahagian di bawah Jabatan Pertanian Sabah. Bahagian tersebut dinamakan Bahagian Perusahaan Ternak yang diketuai oleh seorang Penolong Pengarah Pertanian. Tugas utama Bahagian tersebut adalah Pencegahan Jangkitan Penyakit dan Rawatan Ternakan. Pada 1 Januari 1976, Jabatan ini telah ditauliahkan menjadi sebuah Jabatan tersendiri dan diketuai oleh seorang Pengarah di mana aktivitinya bertambah kepada pengeluaran baka-baka ternakan untuk melibatkan para pekebun kecil.

Jabatan ini adalah salah satu daripada empat (4) buah Jabatan di bawah Kementerian Pembangunan Pertanian dan Industri Pemakanan.

OBJEKTIF DAN STRATEGI

Objektif dan strategi Jabatan Perkhidmatan Haiwan dan Perusahaan Ternak, Sabah ialah seperti berikut:

Objektif

- Mencegah, mengawal dan membasmi penyakit-penyakit haiwan dan zoonotik.
- Menentukan bahan-bahan haiwan untuk makanan manusia suci, bersih dan sesuai untuk dimakan.
- Menggalakkan pertumbuhan dan pembangunan industri haiwan yang mantap.
- Menggalakkan pertumbuhan dan pembangunan industri makanan haiwan.
- Menentukan kebajikan dan kesejahteraan semua haiwan sentiasa terpelihara.

Strategi

- Meninggikan daya pengeluaran ternakan dengan menggunakan sistem pengurusan, pembiakan dan pemakanan ternakan yang menggunakan teknologi moden yang sesuai.
- Menggalakkan penyertaan penternak-penternak kecil di dalam rancangan penternakan secara program tersusun seperti program tenusu, lembu pedaging, ternakan kerbau, kambing/bebiri dan rusa.
- Menambah dan membekalkan ternakan-ternakan yang bermutu melalui pembiakan dan pengimportan baka ternakan yang bermutu tinggi.
- Menggunakan sumber bekalan makanan ternakan yang bermutu tinggi melalui pembangunan dan penggunaan padang ragut, tanaman rumput/foder persendirian

dan penggunaan sisa-sisa pertanian serta integrasi di antara tanaman dengan ternakan.

- Menyampaikan perkhidmatan kesihatan veterinar yang cekap dan memuaskan ke arah peningkatan taraf penternakan dan pertumbuhan industri ternakan.

- Menyampaikan perkhidmatan kesihatan awam veterinar supaya makanan yang dihasilkan daripada ternakan dapat disampaikan dalam keadaan selamat dan berkualiti.

- Menjalankan kegiatan-kegiatan penyelidikan dan pembangunan ke arah meningkatkan pengeluaran dan kesihatan ternakan.

- Menambah kemudahan-kemudahan latihan dan pengembangan serta khidmat nasihat susulan untuk menentukan kejayaan rancangan-rancangan penternakan melalui peningkatan kemahiran dan pengetahuan.

- Menambah kemudahan infrastruktur Jabatan supaya dapat memberi perkhidmatan di kawasan luar bandar dengan lebih mudah dan meluas.

- Mewujudkan kepakaran dalam bidang kawalan pencemaran dari aktiviti penternakan.

- Memastikan penguatkuasaan undang-undang yang berkaitan dengan bidang veterinary berjalan dengan baik.

FUNGSI

Menurut perintah dalam Ordinan Haiwan 1962 JPHPT Sabah telah dipertanggungjawabkan untuk mengendali fungsi-fungsi seperti berikut:

- Pengeluaran ternakan, hasil ternakan dan makanan ternakan.

- Pengawalan, pencegahan dan penghapusan penyakit haiwan, kuarantin dan penyelidikan.

- Pengandaan latihan bagi industri ternakan.

- Pengawalan import dan eksport ternakan dan hasil ternakan.

- Pemeriksaan daging, susu, telur dan pengawalan tempat penyembelihan.

- Pengembangan pengeluaran dan kesihatan ternakan.

Maklumat Jabatan & Direktori

Tuan Hj. Awang Sahak Hj. Pengiran Salleh
Pengarah JPHPT Sabah
Tel: 088-287401
e-mail: AgSahak.AgSalleh@sabah.gov.my

En. Petrus L. Yong
Timbalan Pengarah (Pengeluaran dan Penyelidikan)
Tel: 088-287409
e-mail: Petrus.Yong@sabah.gov.my

Dr. Yeo Boon Kiat
Timbalan Pengarah (Perancangan & Pembangunan Sumber Manusia)
Tel: 088287403
e-mail: BoonKiat.Yeo@sabah.gov.my

Dr. Nasip Eli
Timbalan Pengarah (Kesihatan Veterinar & Pembangunan Daerah)
Tel: 088-287411
e-mail: Nasip.Eli@sabah.gov.my

Dr. Amat Kasim
Penolong Pengarah (Kesihatan Awam Veterinar)
Tel: 088-235297
e-mail: Amat.Kasim@sabah.gov.my

Ir. Harun Abas
Penolong Pengarah (Pembangunan Penternakan & Industri Ternakan Ruminan)
Tel: 088-287430
e-mail: Harun.Abas@sabah.gov.my

Dr. Punimin Abdullah
Penolong Pengarah (Pembangunan Sumber Genetik)
Tel: 088-287407
e-mail: Punimin.Abdullah@sabah.gov.my

En. Khong Kwai Weng
Penolong Pengarah (Pembangunan Industri Unggas & Khinzir)
Tel: 088-287417
e-mail: KwaiWeng.Khong@sabah.gov.my

En. Samto Sulah
Penolong Pengarah (Pembangunan Industri Tenusu dan Rusa)
Tel: 088-287405
e-mail: Samto.Sulah@sabah.gov.my

En. Drahim Hj. Saban
Penolong Pengarah (Pentadbiran & Pengurusan)
Tel: 088-287413
e-mail: Drahim.Saban@sabah.gov.my

Dr. Normah Yusop
Penolong Pengarah (Makmal Diagnosa)
Tel: 088-261263/261264
e-mail: Normah.Yusop@sabah.gov.my

En. En. Jerome L. Daim
Pegawai Veterinar (Tender/Padang Ragut)
Tel: 088-216242
e-mail: Jerome.Lucas@sabah.gov.my

En. Kennedy Juani
Penolong Pegawai Veterinar (Perancangan/ Pameran/Statistik/Unit IT)
Tel: 088-287426
e-mail: Kennedy.Juani@sabah.gov.my

En. Abdullah Mohd. Salleh
Penolong Pegawai Veterinar
Tel: 088-223375
e-mail: Abdullah.Salleh@sabah.gov.my

En. Steven Gusi
Pegawai Penyelidik (Pegawai Penguasa Pusat Pengurusan Veterinar)
Tel: 088-782613
e-mail: Steven.Gusi@sabah.gov.my

En.Arkin Haji Garai
Pegawai Penyelidik (Pegawai Penguasa Kilang Makanan Lok Kawi)
Tel: 088-754372
e-mail: Arkin.Garai@sabah.gov.my

Dr. Abd. Halim Mechor
Pegawai Veterinar (Pusat Bioteknologi)
Tel: 087-341442
e-mail: Mechor.Juinis@sabah.gov.my

Encik Alias Ahmat
Pegawai Penyelidik (Pegawai Pengauasa Unit Kuarantin Dan kesihatan Veterinar Awam)
Tel: 088-232499
e-mail: Alias.Ahmat@sabah.gov.my

Penguasa Pusat Pengumpulan Susu

Encik Fred Among Engkat
(PPS Penampang)
Tel: 088-717172
e-mail: FredAmong.Engkat@sabah.gov.my

Encik Zainal Terimoh
(PPS Tuaran)
Tel: 088-792262
e-mail: Zainal.Terimoh@sabah.gov.my

Encik Amit Nuat
(PPS Beaufort)
Tel: 087-211081
e-mail: Amit.Nuat@sabah.gov.my

Encik Merin Madrin
(PPS Bongawan)
Tel: 087-861190
e-mail: Merin.Madrin@sabah.gov.my

Encik Engal Manjani
(PPS Keningau)
Tel: 087-331453
e-mail: Engal.Manjani@sabah.gov.my

Encik Binodor Guako
(PPS Tenom)
Tel: 087-733315
e-mail: Binodor.Guako@sabah.gov.my

Encik Majid Manap
(PPS Kota Marudu)
Tel: 088-662930
e-mail: Majid.Manap@sabah.gov.my

Encik Augustine Mansah
(PPS Tawau)
Tel: 089-713482
e-mail: Augustine.Mansah@sabah.gov.my

Ladang Pembiakan Ternakan Ruminan Besar Jabatan

Jabatan ini melaksanakan pembangunan pengeluaran ternakan melalui ladang-ladang pembiakan ternakan yang berfungsi untuk menghasilkan baka ternakan yang bermutu tinggi untuk dijual kepada para penternak. Penyelidikan makanan ternakan dan Pusat Bioteknologi Sabah juga memberi khidmat sokongan kepada para penternak yang menjalankan kegiatan pengeluaran ternakan di Sabah

Encik Alexius Jalani
(SPT Sebrang, Keningau)
Tel: 087-331546
e-mail: Alexius.Jalani@sabah.gov.my

Encik Eduardo Magbanua
(SPT Batu 16, Tawau)
Tel: 089-918791
e-mail: Eduardo.Magbanua@sabah.gov.my

Dr. Zaidun Bin Mohd. Noor
(PPT Wario I, Kota Belud)
Tel: 088-969686
e-mail: Zaidun.MohdNoor@sabah.gov.my

Encik Johny Engkias
(PPT Timbang Menggaris, K.Belud)
Tel: 088-931259
e-mail: Johny.Engkias@sabah.gov.my

Encik Hunus Ayub
(HRC Kalumpang, Semporna)
Tel: 089-915420
e-mail: Hunus.Ayub@sabah.gov.my

Encik Jenius Gubal
(PPT Entilibon, Telupid)
Tel: 0195323274
Jenius.Gubal@sabah.gov.my

Encik Jafred E. Tudok
(Projek Kerbau, Telupid)
Tel: 0138975975
e-mail: Jafred.Tudok@sabah.gov.my

Ladang Pembiakan Ternakan Ruminan Kecil Jabatan

Encik Vincent Baya
(SPK, Bongawan)
Tel: 087-861539
e-mail: Vincent.Baya@sabah.gov.my

Encik Kamiring Goludin
(SPB, Ranau)
Tel: 088-875404
e-mail: Kamiring.Goludin@sabah.gov.my

Encik Gabriel Gambar
(SPK Pulutan, Tambunan)
Tel: 0198419348
e-mail: Gabriel.Gambar@sabah.gov.my

Encik Roy Roger Bigullah
(SPK, Lahad Datu)
Tel: 0195883169
e-mail: Roy.RogerBigullah@sabah.gov.my

Ladang Pembiakan Ternakan Bukan Ruminan Jabatan

CIK JABIDAH JACOB YONG
(PPUA, Bantayan Tuaran)
Tel: 088-782428
e-mail: Jabidah.JacobYong@sabah.gov.my

Pejabat-Pejabat Daerah Veterinar

Bagi memberi layanan perkhidmatan yang mantap kepada kumpulan sasaran ternak di negeri ini, Jabatan telah mendirikan pejabat beserta klinik di sebahagian besar daerah dan daerah kecil seluruh Sabah. Pejabat-pejabat ini berfungsi untuk memberi khidmat nasihat urusan-urusan klinik veterinar serta khidmat nasihat pengurusan penternakan. Bagi menghubungi pegawai-pegawai Jabatan

Encik Masran Hj. Mahinuddin
(JPHPT Banggi)
Tel:
e-mail: Masran.Mahinuddin@sabah.gov.my

Dr. Robert Paulis
(JPHPT Beaufort)
Tel: 087-225612
e-mail: Robert.Paulis@sabah.gov.my

Encik Unsa Jawah
(JPHPT Beluran)
Tel: 089-511209
e-mail: Unsa.Jawah@sabah.gov.my

Haji Ashan Kasmin @ Hassan
(JPHPT Bongawan)
Tel: 087-861190
e-mail: Ashan.Kasmin@sabah.gov.my

Dr. Mechor Juinis
(JPHPT Keningau)
Tel: 087-332539
e-mail: Mechor.Juinis@sabah.gov.my

Dr. Mary J. Golingai
(JPHPT Kepayan)
Tel: 088-251233
e-mail: Mary.Golingai@sabah.gov.my

Encik Pindin Aton
(JPHPT Kinabatangan)
Tel: 089-561131
e-mail: Pindin.Aton@sabah.gov.my

Encik Hanjan Samit
(JPHPT Kota Belud)
Tel: 088-976768
e-mail: Hanjan.Samit@sabah.gov.my

Encik Jobit Sulangi
(JPHPT Kota Marudu)
Tel: 088-662930
e-mail: Jobit.Sulangi@sabah.gov.my

Encik Daniel Juim
(JPHPT Kuala Penyu)
Tel: 087-884348
e-mail: Daniel.Juim@sabah.gov.my

Dr. Suhaili Lusin
(JPHPT Kudat)
Tel: 088-620202
e-mail: Suhaili.Lusin@sabah.gov.my

Dr. Jamaun Angkap
(JPHPT Lahad Datu)
Tel: 089-881641
e-mail: Jamaun.Angkap@sabah.gov.my

Encik Safari Stari
(JPHPT Matunggong)
Tel: 088-
e-mail: Safari.Stari@sabah.gov.my

Haji Ashan @ Hassan Kasmin
(JPHPT Membakut)
Tel: 087-887544
e-mail: Ahsan.Kasmin@sabah.gov.my

Encik Ahlun Kanak
(JPHPT Menumbok)
Tel: 087-831171
e-mail: Ahlun.Kanak@sabah.gov.my

Encik Yulip Empin @ Godfrey
(JPHPT Nabawan)
Tel: 087-366213
e-mail: Yulip.Empin@sabah.gov.my

Encik Pungut Abd. Rashid
(JPHPT Papar)
Tel: 088-913544
e-mail: Pungut.AbdRashid@sabah.gov.my

Dr. Maria E. Kissey
(JPHPT Penampang)
Tel: 088-713494
e-mail: Maria.Kissey@sabah.gov.my

Encik Zainuddin Misuari
(JPHPT Pitas)
Tel: 088-621026
e-mail: Zainuddin.Misuari2sabah.gov.my

Dr. Joseph Palalun
(JPHPT Ranau)
Tel: 088-875340
e-mail: Joseph.Palalun@sabah.gov.my

Dr. Peter A.K. Lee
(JPHPT Sandakan)
Tel: 089-213912
e-mail: Peter.Lee@sabah.gov.my

Encik Abu Bakar Gani
(JPHPT Sipitang)
Tel: 087-821418
e-mail: AbuBakar.Gani@sabah.gov.my

Dr. Douglas Kabul @ Mohd Azid Kabul
(JPHPT Tawau)
Tel: 089-713482
e-mail: Doughlas.Kabul@sabah.gov.my

Dr. Samuil Mopun
(JPHPT Tenom)
Tel:087-735650
e-mail: Samuel.Mopun@sabah.gov.my

Datu Muhamad Datu Parael
(JPHPT Kunak)
Tel: 089-851236
e-mail: Mohamad.Pareal@sabah.gov.my

Encik Abdul Kadir Umar
(JPHPT Semporna)
Tel: 089-781073
e-mail: AbdKadir.Umar@sabah.gov.my

Encik Marius Gapang
(JPHPT Tambunan)
Tel: 087-774322
e-mail: Marius.Gapang@sabah.gov.my

Encik Pedilis Salleh
(JPHPT Telupid)
Tel: 089-521740
e-mail: Pedilis.Salleh@sabah.gov.my

Encik Ahmad Sidik
(JPHPT Tuaran)
Tel: 088-788376
e-mail: Ahmad.Sidik@sabah.gov.my

Encik Jurin Seboy
Stesen Kuarantin Kinarut
Tel: 088-752348
e-mail: Jurin.Seboy@sabah.gov.my

STRUKTUR JPHPT

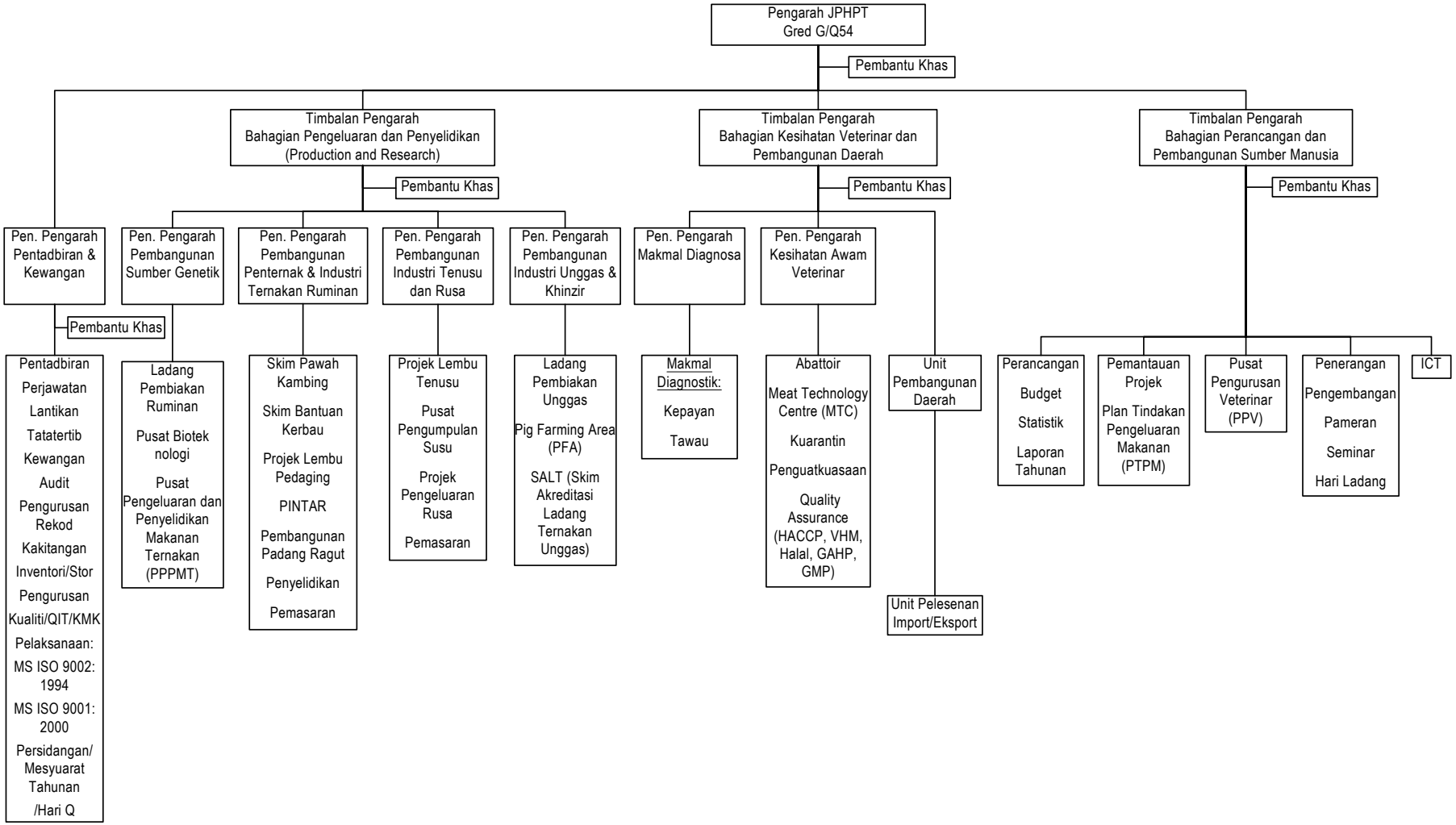

KAWASAN PENGELUARAN UTAMA

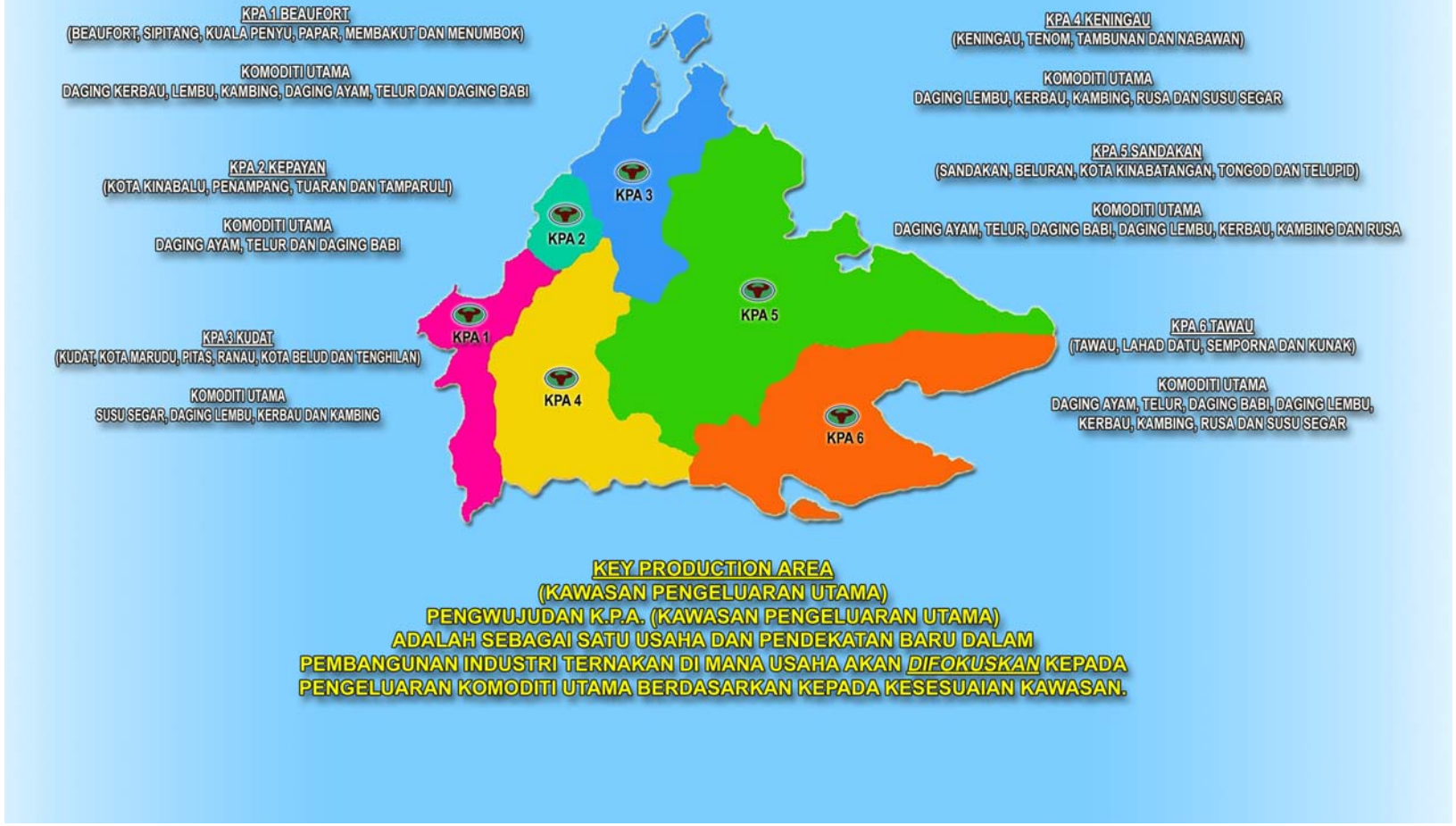

JANGAN BIAR IA HANYA IMPIAN SAHAJA

Di JPHPT kami mempunyai impian,
tetapi dalam perjuangan demi
mempertahankan standard.
Kami menampilkan pengurusan yang
professional dan berdinamik
dengan perancangan rapi membolehkan
kami terus kekal sebagai peneraju dalam
industri ini dan akan terus berkembang
sebagai suatu organisasi yang terkemuka.

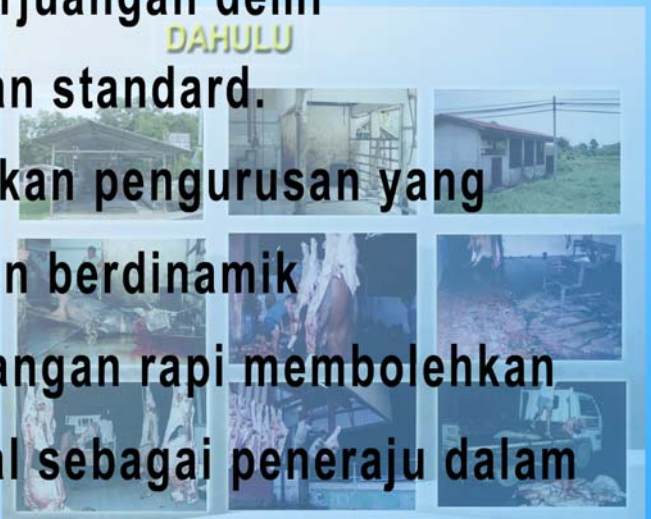

STATUS INDUSTRI

Industri ternakan di Negeri Sabah telah memainkan peranan yang penting dalam meningkatkan pengeluaran pertanian dan seterusnya kepada ekonomi negeri dan negara. Pada tahun 2004, populasi ternakan di negeri ini adalah seperti dalam jadual 1. Sub-sektor bukan ruminan masih lagi mengungguli sub-sektor ruminan.

Jadual 1. Anggaran Populasi Ternakan

Spesis	Bilangan (ekor)
Lembu pedaging	50,110
Lembu penusu	7,958
Kerbau	44,889
Kambing	28,229
Bebiri	1,840
Babi spp*	80,685
Unggas, ayam pedaging spp*	2,939,180
Unggas, ayam penelur spp*	1,402,574
Unggas, itik pedaging spp*	36,000
Unggas, itik penelur spp*	18,755

Berpandukan kepada populasi ternakan dan penyembelihan sepanjang tahun yang sama, nilai hasil ternakan adalah dianggarkan berjumlah RM559.31 juta (jadual 2.)

Jadual 2. Anggaran Hasil Ternakan 2004

Jenis hasil ternakan	Pengeluaran	Purata harga runcit (RM)	Nilai (juta RM)
Daging kerbau (m.t)	329.27	15	4,939,005.00
Daging lembu tempatan (m.t)	770.73	15	11,560,995.00
Daging khinzir (m.t)	8,593.36	15	128,900,400
Daging ayam (m.t)	43,563.09	6.5	283,160,092.80
Daging itik (m.t)	910.04	12	10,920,499.20
Telur ayam (juta biji)	469.71	0.25	117,428,621.25
Telur itik (juta biji)	4.48	0.65	2,913,378.00
Susu segar (juta liter)	6.0	1.5	9,000,000.00
Jumlah			**568,822,991.25**

Nilai hasil ternakan tersebut telah meningkat kepada kadar 14.82% berbanding dengan tahun 2003. Prestasi industri ternakan pada tahun ini cukup memberangsangkan walaupun pelbagai kemelut turut mempengaruhi semua aktiviti yang menyumbang kepada pertumbuhan ekonomi negara. Carta 1 menunjukkan perbandingan nilai pengeluaran hasil ternakan negeri ini. Peratusan ini dijangka akan terus meningkat seiring dengan pemulihan ekonomi negara sepenuhnya pada tahun-tahun yang akan datang dan pertumbuhan dijangka sederhana menjelang abad ke-21 kerana pertambahan penduduk akan meningkatkan permintaan dan kenaikan harga oleh peningkatan kuasa membeli.

Carta 1.Nilai Pengeluaran Hasil Ternakan Negeri Sabah 1996 - 2004

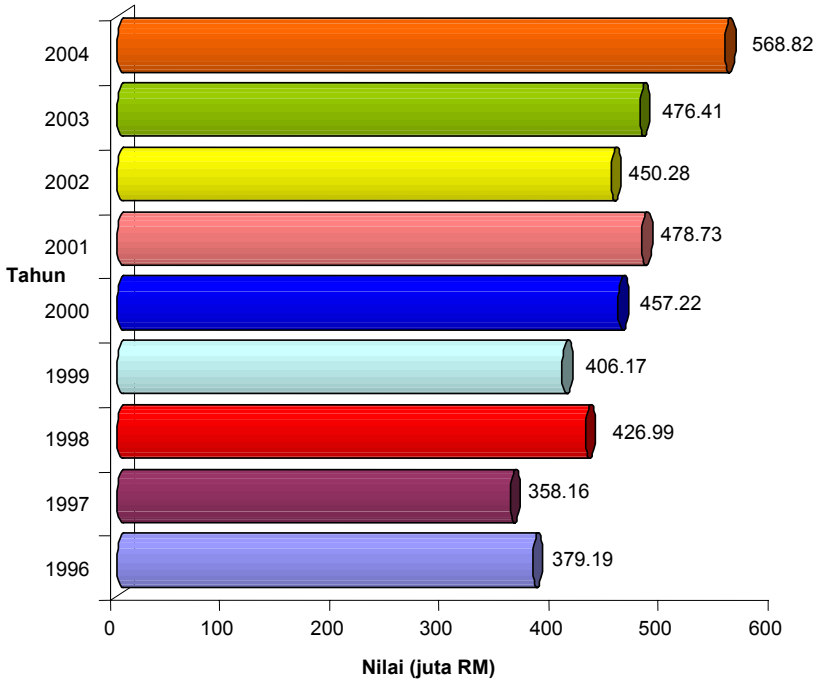

Carta 2. Pebandingan Pelbagai Jenis Hasil Ternakan Negeri Sabah – 2004

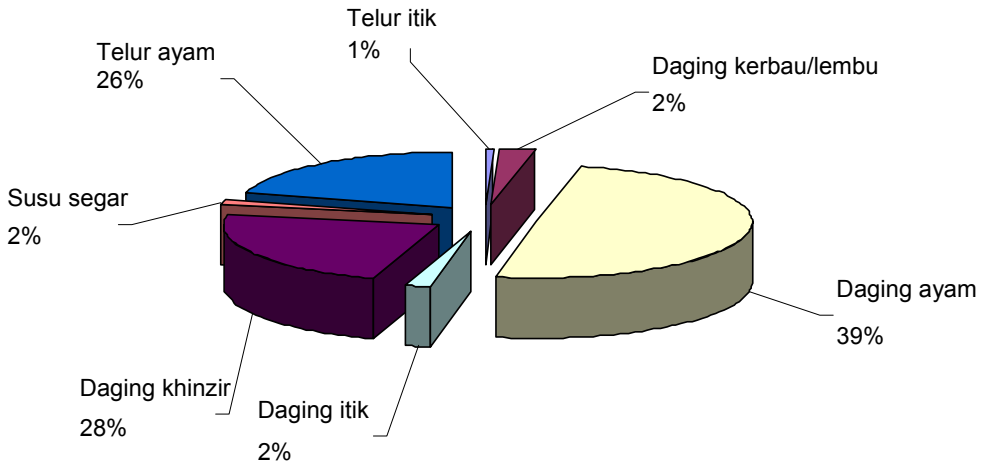

Sumber protein berdasarkan daging di dalam negeri telah dipenuhi melalui bekalan daging segar tempatan dan import. Negeri Sabah telah lama mencatat pengeluaran ayam dan babi pada tahap saradiri. Pada tahun ini, negeri ini telah mengeksport ternakan hidup dan hasil ternakan ayam/itik dan babi yang berjumlah lebih kurang RM 13.45 juta ke Wilayah Persekutuan Labuan, Sarawak, Selangor Darul Ehsan dan Negara Brunei Darussalam. Walaupun masih pada tahap pembangunan, sektor tenusu telah mula menunjukkan potensinya dalam industri ternakan di negeri Sabah. Pada tahun ini Sabah telah mengeksport hasil tenusunya dalam bentuk susu segar dan susu pasteur ke Wilayah Persekutuan Labuan, Sarawak dan Brunei Darussalam yang berjumlah 2,375.98 metrik tan dengan nilai sebanyak RM5.22 juta.

Industri ternakan di negeri ini akan terus tertekan dengan pesatnya pembangunan perindustrian dan terhimpit oleh perbandaran. Kawasan penternakan semakin sempit dan tidak sesuai untuk pemeliharaan secara ekstensif dan lepas bebas.

Bagi memenuhi permintaan yang tinggi, sistem pengeluaran ternakan akan berubah dari bentuk tradisional kepada lebih bercorak intensif, komersial dan berteknologi tinggi.

Penggunaan tanah akan dimaksimumkan dengan mempelbagaikan dan mengintegrasikan perusahaan ternakan dengan pertanian. Sementara lebihan penggunaan tempatan bagi sektor ayam dan babi telah dieksport, keperluan bekalan tempatan bagi daging lembu/kerbau pula terpaksa dipenuhi dengan mengimport dari luar negara.

Industri ternakan juga akan berkembang dari yang berbentuk perladangan dan pengeluaran hasil kepada industri pemprosesan dan hiliran. Infrastruktur dan polisi perindustrian yang menggalakkan boleh mendorong para usahawan mencebur diri dalam bidang perindustrian berasaskan hasilan ternakan. Ruangan pasaran yang berkembang dan permintaan yang tinggi kepada hasilan ternakan akan mendorong perkembangan industri ini.

PRESTASI INDUSTRI TERNAKAN

Kadar kelahiran yang lambat dan penyembelihan yang tinggi merupakan faktor penghambat kepada pertambahan bilangan ternakan dalam usaha mengeluarkan anak lembu/kerbau jantan untuk digemukkan, justeru itu menyumbang kepada pengeluaran daging tempatan di tahap rendah dan kemampuan memenuhi permintaan pasaran tempatan masih belum tercapai. Untuk itu, keperluan daging lembu dan

kerbau telah dipenuhi melalui bekalan import dari Australia, India dan juga New Zealand.

Dalam usaha membangunkan industri ruminan, jabatan telah mengambil pendekatan secara proaktif di mana kawasan-kawasan yang sesuai dijadikan kawasan menternak diberi keutamaan dengan menyalurkan bantuan teknikal dan kepakaran. Sistem penternakan secara integrasi telah mula menunjukkan pencapaian yang positif di mana penternak di kawasan perladangan mendapat manfaat yang maksimum melalui kaedah ini.

Walaubagaimanapun, sumbangan pengeluaran daging tempatan ke atas keperluan hanya sebanyak 1% iaitu 1,100 metrik tan yang bernilai RM16.50 juta pada tahun 2004. Bekalan daging dingin dan beku merupakan alternatif untuk menampung permintaan daging setempat, sektor perhotelan dan perniagaan makanan harian.

Ayam/Itik

Pengeluaran daging ayam tahun 2004 dianggarkan sebanyak 43,563.19 tan metrik dan peratusan sumbangan kepada pengeluaran hasilan ternakan negeri Sabah adalah sebanyak 39%. Pengeluaran daging ayam ini adalah dari 108 buah ladang yang kebanyakkannya terdapat di sebelah pantai barat dan pantai timur negeri Sabah yang mana arah alirannya adalah menuju kepada penternakan komersial yang lebih tersusun dan moden. 8 buah daripada ladang-ladang ini mempunyai populasi semasa melebihi 50,000 ekor .

Pengeluaran daging ayam di negeri Sabah bukan sahaja mampu menampung permintaan tempatan malah negeri Sabah telah mengeksport pengeluarannya ke Brunei, Selangor, Sarawak dan W.P. Labuan.

Pada tempoh yang sama pengeluaran daging itik dianggarkan sebanyak 910.04 tan metrik yang bernilai RM10.92 juta. Terdapat 17 buah ladang itik di negeri Sabah dan kebanyakkannya berada di daerah Sandakan dan Tawau.

Pada tahun 2004 pengeluaran telur ayam ialah sebanyak 469.71 juta biji dengan nilai sebanyak RM117.43 juta yang dihasilkan oleh 28 buah ladang di mana kebanyakkannya terletak di pantai barat Sabah.

Di samping itu, pengeluaran telur itik negeri Sabah ialah sebanyak 4.48 juta biji di mana kebanyakkan telur itik telah dijadikan telur masin bagi menampung keperluan pasaran tempatan. Nilai yang dijana oleh industri ini adalah sebanyak RM2.91 juta. Pengeluaran telur itik telah disumbangkan oleh 13 buah ladang itik yang terdapat pantai barat dan daerah Sandakan.

Babi

Sebanyak 90 buah ladang babi di negeri Sabah dengan populasi semasa sebanyak 80,685 ekor. Penternakan babi menyumbang sebanyak 28% ke atas hasil pengeluaran ternakan dalam negeri ini. Sebanyak 8,593.36 tan metrik dengan anggaran nilai berjumlah RM128. juta telah dicatit pada tahun ini. Penghasilan daging babi akan dimajukan ke tahap komersial terutamanya untuk memenuhi permintaan setempat. Bagi mengelakkan masalah pencemaran dan sosial, pendekatan pembangunan akan diubahsuai ke arah pembentukkan satu kawasan penternakan babi berpusat dan bersifat mesra alam. Proses hiliran untuk bahan-bahan nilaian akan digalakkan serta penekanan keatas kualiti dan keselamatan makanan.

Kambing dan Bebiri

Permintaan ke atas daging kambing di negeri Sabah dipenuhi dengan bekalan daging bebiri yang diimport. Namun demikian, pengeluaran kambing akan diperluas dan penternakan kecil-kecilan dinaiktaraf ke tahap komersial melalui penternakan bersepadu dengan aktiviti ternakan yang sedia ada.

Lembu Tenusu

Walaupun kawasan ragutan semakin berkurangan, penternakan lembu tenusu dijangka akan terus berkembang sehingga ke dekad yang akan datang kerana ternakan ini boleh diternak secara lebih intensif. Pulangan yang baik akan terus mengekalkan minat para pengusaha untuk giat di dalam bidang ini.

Sebanyak 5,882,705.9 liter susu telah dihasilkan pada tahun ini, di mana 4,537,042.71 liter susu telah disumbangkan oleh penternak, 259,821 liter oleh dua ladang kepunyaan jabatan dan selebihnya yang berjumlah 858,862.50 liter dihasilkan oleh Desa Cattle Sdn. Bhd. Keluaran susu mentah dan susu pasteur negeri setakat ini belum mencukupi untuk menampung permintaan yang tinggi. Ruang pasaran yang ditawarkan menjanjikan perkembangan industri ini di masa hadapan.

Jadual 3. Pengeluaran Hasil Susu Mentah Negeri Sabah 2004

Ladang	Hasil susu (liter)	Jualan susu (liter)
Stesen Pembiakan Ternakan Sebrang, Keningau	109,022.90	51,564.80
Stesen Pembiakan Ternakan Batu 16, Tawau	122,971	77,018.50
Desa Cattle Sdn. Bhd.	647,137.40	647,137.40
Projek Lembu Tenusu	5,052,562	4,651,151.89
Jumlah Keseluruhan	**5,931,693.3**	**5,426,872.59**

Rusa

Perladangan rusa sebenarnya berpotensi besar sebagai pengeluar daging eksotik (venison) yang bernilai tinggi, disamping itu tanduk payau (velvet), dan kulit juga boleh diproses untuk dijadikan hasil sampingan serta perladangan rusa sesuai dijadikan kawasan pelancongan yang berkonsepkan pertanian (agrotourism). Terdapat berbagai jenis rusa yang boleh diternak secara komersial dan besar-besaran. Keupayaannya untuk dipersatukan dalam agro-pelancongan juga akan diperluaskan.

Burung Unta

Sebagai satu lagi alternatif sumber protein haiwan yang eksotik, penternakan burung unta kini semakin popular. Burung unta untuk daging boleh disembelihkan pada umur 10 – 12 bulan. Pada ketika itu setiap seekor mampu menghasilkan daging sebanyak 35 – 40 kg, kulit seluas 4 meter persegi dan lebih kurang 1.5 kg bulu. Namun, industri kecil yang baru ini dijangka berkembang sekadar membekalkan induk baka, sehinggalah ke dekad yang akan datang memandangkan kos penternakan yang mahal dan stok asas yang belum mencukupi. Burung unta boleh juga dipelihara untuk tujuan pelancongan dan rekreasi.

Pemprosesan dan Industri Hiliran

Aktiviti pemprosesan hasilan ternakan dan hiliran boleh diterokai, kerana terdapat ruang pasaran yang sedia ada dan permintaan produk ternakan yang tinggi. Pemprosesan hasilan daripada ternakan seperti daging lembu/kerbau, ayam/itik, babi dan hasil-hasilan sampingannya mempunyai potensi yang besar untuk dimajukan. Bahan-bahan mentah boleh diimport atau menggunakan bahan sampingan yang diperolehi dari sumber tempatan.

KEWANGAN DAN PERKHIDMATAN

Prestasi Kewangan

Secara keseluruhannya, jabatan telah menerima peruntukan sebanyak RM 45,318,559.96 dari sumber persekutuan dan negeri untuk mengurus dan pembangunan bagi tahun 2004 (jadual 4,5,6).

Dalam tempoh perbelanjawan tahun 2004, sebanyak RM17,305,990.90 telah dibelanjakan untuk menampung perbelanjaan pembangunan iaitu sebanyak 96.94% dan manakala 89.80% telah dibelanjakan untuk mengurus yang berjumlah sebanyak RM24,662,839.54.

Jadual 4. Prestasi Kewangan Jabatan (Peruntukan Negeri) 2004

Butiran Vot	Peruntukan Asal	Perbelanjaan Dirancang	Perbelanjaan Sebenar	% Perbelanjaan
Pusat Pembanyakan Ternakan	489,000.00	489,000.00	485,422.00	99.27%
Pusat Penyelidikan Penyakit Ternakan	210,000.00	210,000.00	197,296.00	93.95%
Stesen Kuarantin	240,000.00	240,000.00	221,062.00	92.11%
Stesen Pembiakan Ternakan Sebrang	450,000.00	450,000.00	447,309.00	99.40%
Stesen Pembiakan Ternakan Tawau	317,000.00	317,000.00	303,381.00	95.70%
Kereta-Kereta & Perahu-Perahu	10	10	0	0.00%
Pembiakan Padang Ragut	250,000.00	250,000.00	237,903.00	95.16%
Bangunan-Bangunan	10	10	0	0.00%
Projek Pembangunan Ayam/Itik	139,000.00	139,000.00	135,752.00	97.66%
Projek Ternakan Pekebun Kecil	502,000.00	502,000.00	491,185.00	97.85%
Pusat Penyelidikan Ternakan	85,000.00	85,000.00	81,192.60	95.52%
Projek Lembu Tenusu	2,182,000.00	2,592,000.00	2,477,708.91	95.59%
Pusat Pembiakan Kambing	229,000.00	229,000.00	225,048.92	98.27%
Projek Pembangunan Itik	256,000.00	256,000.00	248,277.07	96.98%
Projek Kerbau Telupid	137,000.00	137,000.00	128,110.91	93.51%
Projek Kemajuan Payau	320,000.00	320,000.00	297,658.60	93.02%
Pusat Latihan Menternak	267,000.00	267,000.00	259,396.18	97.15%
Projek Pembangunan Ekonomi & Epidemiologi Veterinary	110,000.00	110,000.00	108,306.83	98.46%
Skim Bantuan Kerbau	300,970.00	300,970.00	291,999.59	97.02%
Skim Pawah Kambing	329,000.00	329,000.00	312,679.67	95.04%
Pengeluaran Makanan Ternakan	378,000.00	378,000.00	374,937.32	99.19%
Pusat Menternak Lembu Dara	130,000.00	130,000.00	123,147.37	94.73%
Kemudahan Perkhidmatan Pengembangan Ternakan	120,000.00	120,000.00	117,473.97	97.89%
Projek Pembangunan Arnab	9,000.00	9,000.00	8,783.04	97.59%
Pusat Bioteknologi	185,000.00	185,000.00	179,100.00	96.81%
Pusat Pembiakan Ayam Kampung	90,000.00	90,000.00	88,546.00	98.38%
Rumah Penyembelihan & Kesihatan Awam Veterinar	190,000.00	190,000.00	179,761.00	94.61%
Projek Pembangunan Teknologi Maklumat	85,000.00	85,000.00	80,593.00	94.82%
Skim Intensif Pembelian Ternakan	10.00	-	-	-
Rumah Penyembelihan & Kesihatan Awam Veterinar	190,000.00	190,000.00	179,791.00	94.63%
Jumlah Keseluruhan	**8,190,000.00**	**8,599,990.00**	**8,281,821.98**	**96.30%**

Peruntukan dipindah bagi Projek Lembu Tenusu sebanyak RM410,000.00

Jadual 5. Prestasi Kewangan Jabatan (Peruntukan Persekutuan) 2004

Butiran Vot	Peruntukan Asal	Perbelanjaan Dirancang	Perbelanjaan Sebenar	% Perbelanjaan
Pusat Penyelidikan & Pembiakan Kerbau	100,000.00	100,000.00	95,479.00	95.48%
Projek Rumah Penyembelihan & Kesihatan Awam	4,000,000.00	4,000,000.00	3,851,910.00	96.30%
Projek Lembu Pedaging	4,000,000.00	4,000,000.00	3,955,135.00	98.88%
Epidemiologi Veterinar	353,000.00	353,000.00	352,134.66	99.75%
Projek Kawasan Penternakan Babi	100,000.00	100,000.00	93,121.86	93.12%
Projek Pengeluaran Rusa	300,000.00	300,000.00	278,140.40	92.71%
Pembangunan Teknologi Maklumat Veterinar	300,000.00	300,000.00	298,379.00	99.46%
Pembangunan Tanah Untuk DPN3	10	10	0	0.00%
Projek Itik	99,900.00	99,900.00	99,869.00	99.97%
Projek Lembu Tenusu	10	10	0	0.00%
Jumlah Keseluruhan	**9,252,920.00**	**9,252,920.00**	**9,024,168.92**	**97.53%**

Jadual 6. Prestasi Kewangan Jabatan 2004

Butiran Vot	Peruntukan Asal	Perbelanjaan Dirancang	Perbelanjaan Sebenar	% Perbelanjaan
Telefon & Fax	90,000.00	145,000.00	136,966.00	94.46%
Pengangkutan & Perjalanan	200,000.00	270,000.00	258920	95.90%
Bayaran Air	30,000.00	30,000.00	7,255.00	24.18%
Pengendalian & Penyelenggaraan Unit Arnab	9,000.00	9,000.00	8,882.00	98.69%
Pengendalian & Penyelenggaraan Pusat Pembiakan Kambing Bongawan	10	10	0	0.00%
Pengendalian & Penyelenggaraan Kuarantin Kandang Anjing	10,000.00	10,000.00	9,745.00	97.45%
Pengendalian & Penyelenggaraan Rancangan Pendaftaran Suntikan Kerbau	10,000.00	10,000.00	9,971.00	99.71%
Pengendalian & Penyelenggaraan Unit Burung Puyuh	6,000.00	6,000.00	5,492.00	91.53%
Pengendalian & Penyelenggaraan Unit Angsa	6,000.00	6,000.00	5,570.00	92.83%
Pengendalian & Penyelenggaraan Unit Pemeriksaan Daging	20,000.00	20,000.00	17,595.00	87.98%
Pengendalian & Penyelenggaraan Unit Audio Visual	9,000.00	9,000.00	8,031.00	89.23%
Pengendalian & Penyelenggaraan Perpustakaan	10,000.00	10,000.00	7,914.00	79.14%
Pameran & Pertunjukan	20,000.00	20,000.00	19,617.00	98.09%
Banci Ternakan	15,000.00	15,000.00	14,573.00	97.15%
Pembelian Susu Penternak	5,500,000.00	6,700,000.00	6,374,690.00	95.14%
Perkhidmatan Kawalan Keselamatan	57,600.00	7,600.00	7,017.00	92.33%
Penyewaan Mesin & Kelengkapan Pejabat	36,000.00	36,000.00	16,940.00	47.06%
Perkhidmatan Pembersihan Rumah Sembelih	180,000.00	150,000.00	148,110.00	98.74%
Penyenggaraan Komputer	30,000.00	30,000.00	27,250.00	90.83%
Perkakas, Mesin Taip & Kelengkapan Pejabat	10,000.00	10,000.00	7,859.00	78.59%
Pembelian & Penggantian Enjin Dalam/Sangkut, Jongkong & Perahu	30,000.00	30,000.00	25,500.00	85.00%
Pembelian & Penggantian Alat Hawa Dingin & Peti Sejuk	10,000.00	10,000.00	5,600.00	56.00%
Bantuan Musim Kemarau & Banjir, Mengantirugi Penyembelihan Yang Diwajibkan Di Dalam Menghadapi Penyakit Berjangkit	10.00	10.00	0.00	0.00%
Pembelian & Penggantian Mesin Potong Rumput	10,000.00	10,000.00	9,180.00	91.80%
Pengendalian & Penyelenggaraan Stesen	100,000.00	330,000.00	325,113.00	98.52%
Pengendalian & Penyelenggaraan Perahu Lancar Jabatan	10,000.00	10,000.00	9,723.00	97.23%
Pengendalian & Penyelenggaraan Kilang Makanan Ternakan	45,000.00	45,000.00	38,289.00	85.09%
Pengendalian & Penyelenggaraan Unit Pembiakan Ayam Itik	8,000.00	8,000.00	7,769.00	97.11%
Pengendalian & Penyelenggaraan Unit Pembiakan Khinzir	10	10	0	0.00%
Pencetakan & Alat Tulis	50,000.00	50,000.00	46,602.00	93.20%
Kelengkapan & Barang-Barang	20,000.00	20,000.00	18,176.00	90.88%
Perbelanjaan Pentadbiran	32,010.00	72,010.00	70,440.00	97.82%
Pelajaran Haiwan	80,000.00	80,000.00	78,953.00	98.69%
Ubat-Ubat & Perkakas-Perkakas	400,000.00	400,000.00	384,883.00	96.22%
Elektrik	140,000.00	175,000.00	162,785.00	93.02%
Bahan-Bahan Makanan	600,000.00	600,000.00	594,957.00	99.16%
Elaun Kilometer	10	10	0	0.00%
Buruh	1,600,000.00	1,450,000.00	1,371,662.00	94.60%
Penyelnggaraan Bangunan Sementara	150,000.00	300,000.00	296,632.00	98.88%
Pengendalian & Penyelenggaraan Loji, Kenderaan & Perkakas	350,000.00	550,000.00	529,099.00	96.20%
Gaji-Gaji	15,832,000.00	15,831,999.96	13,595,079.54	85.87%
Jumlah Keseluruhan	**25,715,650.00**	**27,465,649.96**	**24,662,839.54**	**89.80%**

PERJAWATAN

Sebanyak 41 kategori gred jawatan dalam senarai Anggaran Perjawatan yang diperuntukan kepada Jabatan Perkhidmatan Haiwan dan Perusahaan Ternak Sabah. Dalam proses penggredan perjawatan di bawah SSM Jabatan Perkhidmatan Haiwan dan Perusahaan Ternak Sabah, beberapa jawatan telah diluluskan mengikut Waran Perjawatan Bil. 35 Tahun 2004 seperti berikut:-

Jadual 7. Perjawatan Mengikut Gred 2004

Jawatan	Gred	Tetap	Sementara	Jumlah Jawatan
Pengarah	G/Q54	1		**1**
Pegawai Veterinar	G52	1		**1**
Pegawai Penyelidik	Q48	2		**2**
Pegawai Veterinar	G48	2		**2**
Pegawai Veterinar	G44	4		**4**
Pegawai Tadbir	N44	1		**1**
Pegawai Penyelidik	Q41	12		**12**
Pegawai Veterinar	G41	19		**19**
Akauntan	W41	1		**1**
Penolong Pegawai Veterinar	G32	5		**5**
Penolong Pegawai Veterinar	G27	29	4	**33**
Penolong Pegawai Tadbir	N27	1		**1**
Penolong Akauntan	W27	1		**1**
Penolong Pegawai Perpustakaan	S27	1		**1**
Pembantu Veterinar	G22	12	1	**13**
Pembantu Tadbir	N22	4		**4**
Pembantu Tadbir (Kesetiausahaan)	N22	1		**1**
Pembantu Veterinar	G17	112	3	**115**
Pembantu Tadbir	N17	73	1	**74**
Pembantu Tadbir (Kesetiausahaan)	N17	1		**1**
Penerbitan	N17	1		**1**
Pembantu Makmal	C17	1		**1**
Pembantu Veterinar Rendah (Jumud)	G14	4		**4**
Pembantu Tadbir Rendah (Jurutaip)	N14	1		**1**
Pembantu Tadbir Rendah (Operator Telefon)	N11	1		**1**
Penyelenggara Stor Rendah (Jumud)	N11	13		**13**
Pembantu Tadbir Rendah (Jurutaip)	N11	6		**6**
Pembantu Veterinar Rendah	G11	64		**64**
Pembantu Makmal Rendah (Jumud)	C11	4		**4**
Pelukis Pelan Rendah (Jumud)	J11	2		**2**
Attendan Haiwan	G01	4		**4**
Pembantu Am Rendah	N01	131		**131**
Kelasi/Jurumudi	A01	11		**11**
Tukang K2 (Mekanik)	R22	3		**3**
Tukang K2 (Jurugegas)	R22	2		**2**
Tukang K2 (Mekanik)	R11	34		**34**
Tukang K2 (Elektrik)	R11	2		**2**
Tukang K2 (Tukang Kimpal)	R11	2		**2**
Tukang K3 (Kayu)	R09	6		**6**
Tukang Pam	R03	1		**1**
Pemandu Kenderaan Bermotor	R03	83		**83**
Pekerja Rendah Awam	R01	106		**106**
Jaga	R01	8		**8**
Pengawal Keselamatan	KP10	1		**1**
	JUMLAH	**774**	**9**	**783**

Jabatan ini telah mendapat kelulusan dalam penggredan semula di bawah Sistem Saraan Malaysia beberapa jawatan dalam Waran Perjawatan Bil. 35 Tahun 2005 seperti berikut:-

Pegawai Veterinar Gred G52	1 jawatan (Mansuh 1 jawatan Pegawai Veterinar Gred G48)
Pegawai Veterinar Gred G44	4 jawatan (Mansuh 1 jawatan Pegawai Veterinar Gred G41)
Pegawai Tadbir Gred N44	1 jawatan (Mansuh 1 jawatan Pegawai Tadbir Gred N41)
Pembantu Am Rendah Gred N4	10 jawatan (Mansuh 10 jawatan Pembantu Am Rendah Gred N01)

MEMANGKU DAN KENAIKAN PANGKAT

Pihak Jabatan juga telah memberi peluang untuk beberapa pegawai Jabatan memangku ke jawatan yang lebih tinggi daripada jawatan hakiki masing-masing berdasarkan kelayakan berikut:-

Jadual 8. Memangku

Bil.	Nama Pegawai	Nama Jawatan Yang Dipangku/Gred	Tarikh mula Memangku	Ruj.Surat/Tarikh
1.	Anthony Danggoh @ Danggok	Pegawai Veterinar G41	01.06.2003 hingga 31.05.2004 dan 01.06.2004 hingga 11.04.2005	SPANS:P.006305 Vol.11/15 26.12.2003 SPANS:P.006305 Vol.II/30 08.07.2004
2.	Zainuddin bin Misuari	Penolong Pegawai Veterinar G27	20.06.2003 hingga 19.06.2004	SPANS:P.011429/163 29.01.2004
3.	Vincent bin Baya	Pembantu Veterinar G17	01.01.2004 hingga 31.12.2004	SPANS:P.001633/183 16.01.2004
4.	Abdul Rahman bin Mohd Salleh	Pembantu Veterinar G22	01.11.2003 hingga 31.10.2004	SPANS:P.03844/111 16.01.2004
5.	Zainuddin bin Abdullah	Pembantu Veterinar G17	01.10.2003 hingga 30.09.2006	SPANS:P.017908/112 19.02.2004
6.	Ashan @ Hassan bin Kasmin	Pembantu Veterinar G22	11.11.2003 hingga 31.10.2004	SPANS:P.002088/103 03.03.2004
7.	Chin Mei Fuen @ Mimi	Pembantu Tadbir (P/O) N22	19.08.2003 hingga 18.08.2004	JPAN:(S)800-2/8079/(17) 15.09.2003
8.	Ng Sou Siung @ David	Pembantu Veterinar G22	01.11.2003 hingga 31.10.2004	SPANS:P.017268/66 31.10.2004
9.	Jubidin bin Erak	Pembantu Veterinar G22	26.12.2003 hingga 25.12.2004 dan 26.12.2004 hingga 25.12.2005	SPANS:P.014798/61 24.04.2004 SPANS:P.014798/68 10.05.2005
10.	Maurice Samuel Vitalis	Penolong Akauntan W27	01.08.2003 hingga 31.07.2004 dan	SPANS:P.003141/197 24.04.2003

			01.08.2004 hingga 31.07.2005	SPANS:P.003141/212 19.08.2004
11.	A. Rashid bin Mohd. Salleh	Pembantu Veterinar G22	01.06.2003 hingga 31.05.2004	SPANS:P.011517/150 15.06.2004
12.	Kennedy Juani	Penolong Pegawai Veterinar G32	01.11.2003 hingga 31.10.2004	SPANS:P.025315/96 29.01.2004
13.	Ahamat @ Ahmad bin Sidik	Penolong Pegawai Veterinar G27	02.01.2003 hingga 01.01.2004 dan 02.01.2004 hingga 01.01.2005	SPANS:P.001634/120 12.11.2003 SPANS:P.001634/130 14.10.2004
14.	Yap Fook Fong	Pembantu Veterinar G17	01.05.2004 hingga 30.04.2005	SPANS:P.014048/88 05.07.2004
15.	Kundahal Gabriel Gambar	Pembantu Veterinar G22	02.01.2003 hingga 01.01.2005	SPANS:P.001622/148 10.05.2005
16.	Ir. Samto Sulah	Pegawai Penyelidik Q48	19.10.2004 hingga 18.10.2005	SPANS:P.017736/77 18.10.2005
17.	Dr. Amat bin Kassim	Pegawai Veterinar G48	06.06.2003 hingga 05.06.2004	SPANS:P.016301/108 08.09.2003
18.	Ir. Harun bin Abas	Pegawai Penyelidik Q48	15.04.2003 hingga 14.04.2004	SPANS:P.016492 Vol.II/51 08.09.2004
19.	Jerome @ Heirony Lucas Daim	Pegawai Veterinar G41	01.06.2003 hingga 31.05.2004	SPANS:P.04105 Vol.II/35 31.05.2004

Naik Pangkat

Beberapa lantikan kenaikan pangkat beberapa orang pegawai dan kakitangan diperolehi mengikut kategori seperti berikut:-

Jadual 9. Kenaikan Pangkat

Bil.	Nama Pegawai	Nama Jawatan/Gred	Tarikh Kenaikan Pangkat	Rujukan Surat dan Tarikh
1	Dr. Amat Kassim	Pegawai Veterinar G2/G48	01.11.2004	SPANS:P.016301/137 28.05.2004
2	Ir. Harun Hj.Abas	Pegawai Penyelidik Q2/Q48	01.11.2003	SPANS:P.016492Vol.II/(68) 25.03.2004
3	Engal @ Enggal bin Manjani	Pembantu Veterinar G7	03.06.2002	SPANS:P.01667/112 14.07.2004
4.	Chin Mei Fuen @ Mimi	Pembantu Tadbir (P/O) N22	01.11.2003	SPANS:KP.1/N22(N7)Vol. 4/644 27.09.2004

Pertukaran

Beberapa pertukaran juga yang melibatkan beberapa kategori jawatan. Pertukaran dibuat adalah untuk menampung keperluan dan desakan perkhidmatan di ladang-ladang/daerah-daerah yang terlibat dan juga pengganti kepada mereka yang meninggalkan perkhidmatan atas bersara.

KUALITI

Dalam memberi perkhidmatan yang terbaik untuk pelanggan kami percaya produk yang berdaya saing untuk eksport tiada pengganti bagi kualiti. Kami akan terus berusaha meningkatkan pestasi demi kepentingan pelanggan kami.

PEMBANGUNAN SUMBER MANUSIA
Latihan dan Kursus

Aset penting bagi sebuah jabatan atau organisasi ialah tenaga kerja yang mahir. Ia merupakan penggerak utama dalam pembangunan sektor penternakan di negeri Sabah agar ianya maju dan bercorak kompetitif. Dalam menyediakan golongan tenaga mahir dan terlatih, tanggungjawab ini telah diberikan kepada Pusat Pengurusan Veterinar Tuaran. Pusat ini berfungsi untuk merancang, menyelaras dan mengatur aktiviti serta pendidikan yang bertujuan meningkatkan kepakaran kakitangan agar ianya relevan dengan masa dan dapat menyampai dan menyalur ilmu pengetahuan serta kemahiran kepada pengusaha ternakan dan kumpulan sasar Jabatan yang lain. Disamping itu, modul latihan yang bersesuaian juga direka untuk memberi pendidikan kepada para penternak serta peserta dari agensi-agensi lain.

Seramai 86 orang kakitangan telah berjaya menjalani berbagai jenis latihan berkenaan dengan bidang tugas masing-masing. Sementara itu, 149 orang penternak telah menghadiri pelbagai kursus pengurusan ternakan dalam tempoh setahun ini.

Jadual 10. Latihan dan Kursus Anjuran Jabatan 2004

Nama Kursus	Kakitangan	Penternak
1. Kemajuan Kakitangan Jabatan		
Bengkel Pengendalian Sosio-ekonomi (PSE)	29	0
2. Penternak		
Asas Penternakan Ayam	0	25
Asas Penternakan Kambing	0	22
3. Skim Bantuan Jabatan		
Projek Skim Bantuan Kerbau	0	10
Projek Ternakan Lembu Pedaging - Pekebun Kecil	0	11
Projek Lembu Tenusu	0	20
Projek Skim Pawah Kambing	0	18
Pengurusan Rusa	0	31
Projek Integrasi Lembu Pedaging	0	10
4. Kursus Khas		
Asas Pengendalian Daging	0	37
Asas Pengurusan Loji dan Pemprosesan Hasil Haiwan	0	29
Seminar Penyakit Kuku dan Mulut	0	76
Jumlah	**29**	**289**

Jadual 11. Kursus, Bengkel dan Seminar Yang Dihadiri oleh Kakitangan Jabatan

Nama Kursus	Tempat Kursus	Kakitangan
1. Bengkel		
Bengkel BOT Daging Ayam dan Telur	IPV, Cheras Selangor	2
Bengkel BOT Komoditi Susu	IPV, Cheras Selangor	5
Bengkel BOT Komoditi Lembu Daging dan Kambing	IPV, Cheras Selangor	5
2. Kursus		
Teknologi Penternakan Ayam Daging dlm System Reban Tertutup	Institut Kemajuan Ternakan Ayam Johor	5
Kursus Skim Akreditasi Ladang Ternakan (SALT)	IPV, Cheras Selangor	3
Kursus Pengurusan Kesuburan Lembu	Institut Haiwan Kluang Johor	2
Kursus Penghayatan Undang-Undang Jabatan	IPV, Cheras Selangor	2
Kursus Teknologi Pengurusan Lembu	Institut Haiwan Kluang Johor	2
Kursus Latihan Sangkut Pengurusan Ladang Ternakan	Northen Territory Australia	3
HACCP Based Inspection System	IPV, Cheras Selangor	1
Animal Quarantine Management	IPV, Cheras Selangor	1
Veterinary Laboratory Technologies	Institut Penyelidikan Veterinar, Ipoh	1
Animal Health: A Breakpoint in Economic Development	Sunway Pyramid Convention Centre PJ S'gor	1
Detection Technology of Pathogens for Food Animals	Jepun	1
Pengurusan Berkesan Caruman KWSP	Kuala Lumpur	2
3. Seminar		
Meat & Poultry Inspection Seminar	College Station, Texas USA	1
Seminar Perlindungan Hak Pekerja	Hotel Mutiara, Johor Bahru Johor	2
Jumlah		**39**

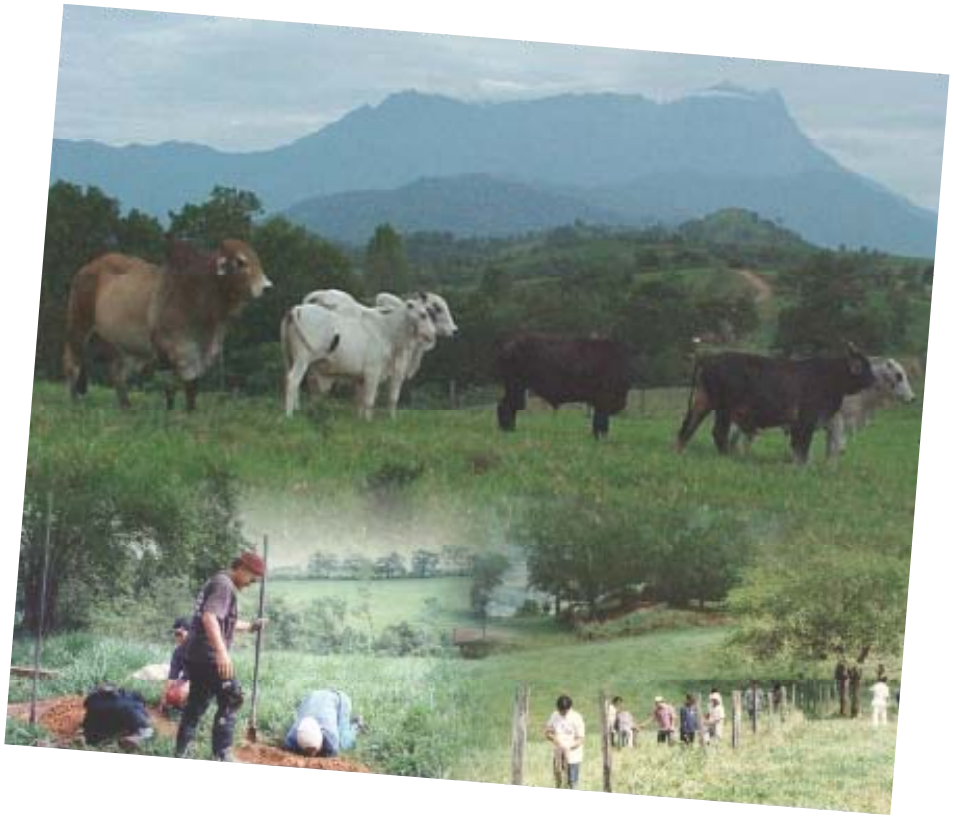

ASAS KUKUH

Bermanfaat daripada pengalaman telah membolehkan kami mengurus industri dengan efisien. Adalah menjadi komitment kami untuk menghasilkan produk hasilan ternakan yang berkualiti dan kompetatif.

PEMBANGUNAN PENTERNAKAN

Ladang-Ladang Jabatan

Tujuan utama ladang-ladang ternakan jabatan diwujudkan adalah untuk membiak baka induk ternakan yang berkualiti bagi membekal baka ternakan kepada para penternak. Selain daripada itu, ianya memberi latihan kepada kakitangan jabatan dan penternak.

Prestasi ladang-ladang JPHPT adalah seperti tercatat di dalam jadual-jadual berikut :-

Jadual 12. Prestasi Ladang Ruminan Besar Jabatan 2004

Ladang	Jantan	Betina	Anak	Kelahiran	Kematian	Jualan	Agihan	Terima Balik	Pungutan Hasil (RM)
HRC Kalumpang	71	172	29	60	31	33	0	0	39,100.00
SPT Batu 16, Tawau (Pedaging)	113	357	40	154	67	69	43	0	54,104.75
SPT Batu 16, Tawau (Tenusu)	46	140	81	80	38	38	44	0	98,027.05
PPT Wario II, Entilibon									
PPT Timbang Menggaris	37	157	25	49	22	15	12	0	21,412.50
PPT Wario I	54	267	36	52	76	17	17	0	27,868.00
Projek Kerbau Telupid	28	202	76	60	27	9	6	0	17,915.00
SPT Sebrang (Lembu Tenusu)	65	287	59	153	69	59	6	0	126,781.96
SPT Sebrang (Lembu Pedaging)	6	74	20	25	8	4	0	0	4,050.00

Jadual 13. Prestasi Ladang Ruminan Kecil Jabatan 2004

Ladang	Jantan	Betina	Anak	Kelahiran	Kematian	Jualan	Agihan	Terima Balik	Pungutan Hasil (RM)
PPK Purutan, Tambunan	57	389	123	239	144	69	0	0	7,997.00
PPK Entilibon, Telupid	18	72	44	109	80	24	2	0	2750
SPK Bongawan	59	229	101	172	107	87	2	0	7,062.45
SPK Lahad Datu	71	232	39	82	85	42	0	0	3,464.00
PPB Ranau	78	203	62	137	47	82	0	0	10,319.90

Dalam pada itu jabatan juga melibatkan diri dalam penghasilan makanan ternakan untuk menampung keperluan makanan ternakan di ladang-ladang Jabatan. Sepanjang tahun ini, kilang makanan jabatan telah menghasilkan 11,299 beg pelbagai jenis makanan ternakan yang berjumlah 564.95 tan metrik untuk diedarkan ke ladang-ladang Jabatan.

Jadual 14. Pengeluaran Pelbagai Makanan Ternakan Jabatan 2004

Jenis Makanan Ternakan	Bilangan (karong)	Berat (tan)
Lembu Tenusu (Dairy Supplement)	2,562	128.1
Lembu Pedaging (Cattle Supplement)	3,522	176.1
Anak Kambing (Starter)	215	10.75
Kambing Pembesar (Grower)	450	22.5
Kambing Bunting (Pregnancy)	494	24.7
Kambing Beranak (Lactating)	458	22.9
Anak Bebiri (Starter)	63	3.15
Bebiri Pembesar (Grower)	120	6
Bebiri Bunting (Pregnancy)	94	4.7
Bebiri Beranak (Lactating)	96	4.8
Itik Pemula (Duck Starter)	66	3.3
Itik Pembiak (Duck Breeder)	1,282	64.1
Itik Penelur (Duck Layer)	472	23.6
Duck Grower Experiment	40	2
Angsa Pembesar (Geese Grower)	149	7.45
Angsa Pembiak (Geese Breeder)	106	5.3
Turki Pemula (Turkey Starter)	20	1
Turki Pembesar (Turkey Grower)	68	3.4
Turki Pembiak (Turkey Breeder)	134	6.7
Arnab Pembiak (Rabbit Breeder)	17	0.85
Anak Lembu (Calf Starter)	65	3.25
Heifermardi	238	11.9
Kambing FA (Goat FA)	22	1.1
Kambing FB (Goat FB)	21	1.05
Kambing FC (Goat FC)	20	1
Kambing Biotech (Goat Biotech)	24	1.2
Lembu Biotech (Cattle Biotech)	24	1.2
Jumlah	**10,842**	**542.1**

PERKHIDMATAN VETERINAR

Rawatan Ternakan

Perkhidmatan rawatan ternakan secara klinikal dan ambulatori disediakan di seluruh negeri. Tumpuan perawatan adalah ke atas haiwan ternakan yang bernilai ekonomi kepada penternak seperti lembu, kerbau dan kambing manakala haiwan kesayangan yang diterima di klinik juga dirawat dengan sewajarnya. Untuk ternakan seperti ayam, itik dan babi, perkhidmatan kesihatan dikendalikan oleh pihak ladang sendiri di mana masing-masing mempunyai perkhidmatan doktor veterinar swasta.

Jadual 15, Jumlah Rawatan Berdasarkan Spesies

Spesies	Kes	Bil. Haiwan
Lembu	1,791	4,479
Kerbau	1,297	3,099
Kambing	1,362	6,288
Bebiri	5	28
Khinzir	467	6,199
Ayam	6,749	289,896
Itik	81	4,534
Anjing	2,760	3,720
Kucing	1,671	1,956
Rusa	11	15
Lain-lain	159	669

Carta 3. Jumlah kes rawatan berdasarkan spesies

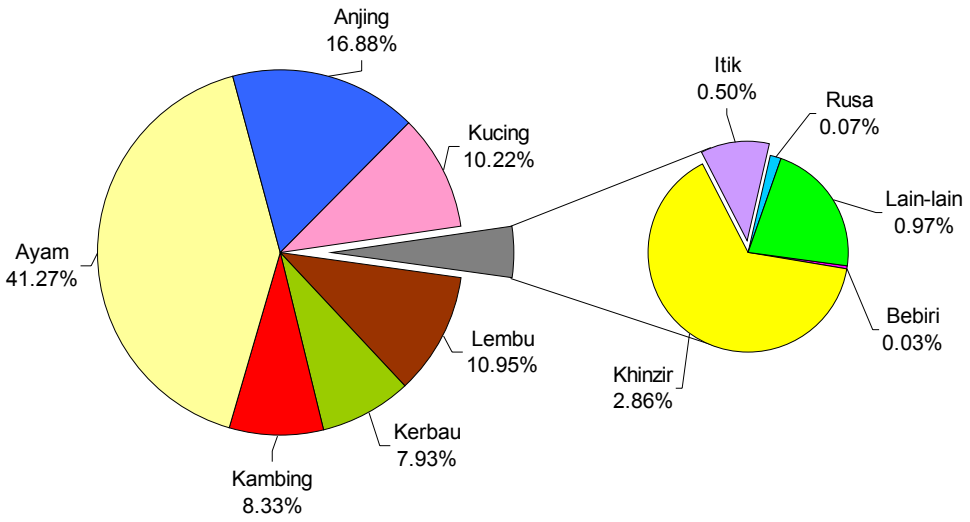

Secara keseluruhannya, 71.93% adalah kes rawatan ternakan. Jumlah ternakan ruminan yang dirawat adalah 27.31%, ternakan ayam/itik sebanyak 41.77%, ternakan babi 2.86%,

manakala haiwan kesayangan dan lain-lain haiwan yang dirawat pula masing-masing sebanyak 27.10% dan 0.97%.

Perkhidmatan Pembedahan

Pada amnya perkhidmatan pembedahan kebanyakkannya tertumpuh kepada haiwan kesayangan iaitu sebanyak 84.81%, manakala peratusan perkhidmatan pembedahan yang diberi kepada ternakan ruminan dan bukan ruminan pula adalah sekitar 15.19% (carta 3 dan 4).

Carta 4. Jumlah pembedahan berdasarkan jenis pembedahan

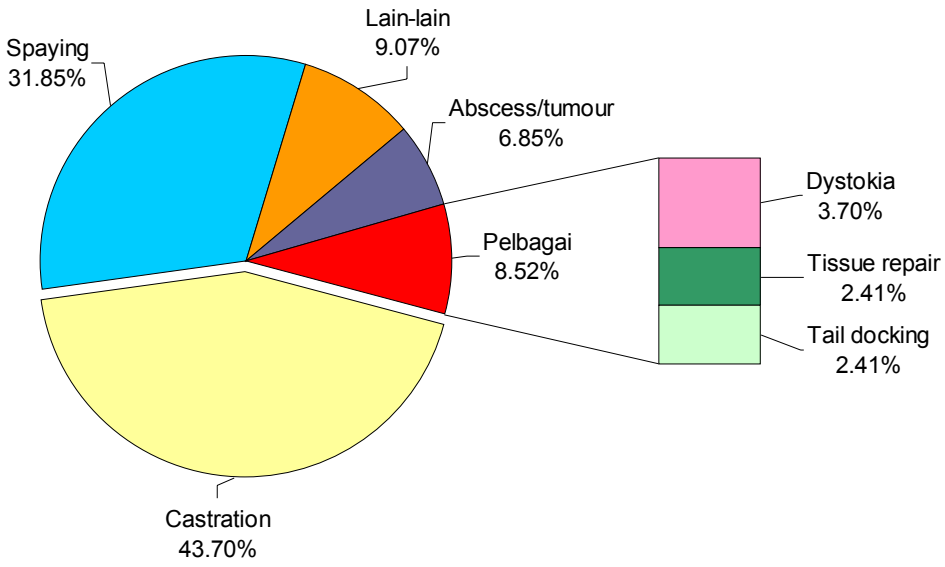

Carta 5. Jumlah pembedahan berdasarkan jenis haiwan

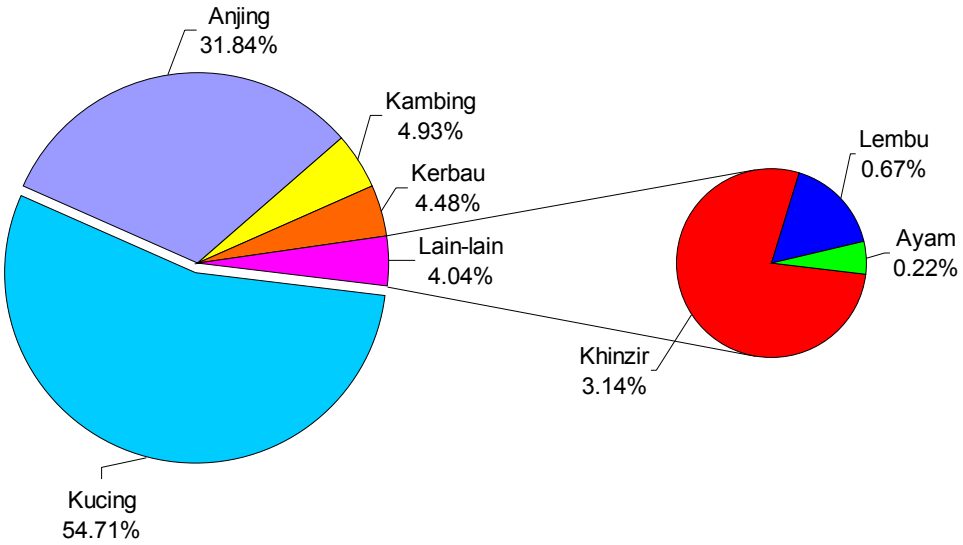

Kawalan Penyakit

Perkhidmatan suntikan pencegah penyakit adalah aktiviti utama jabatan. Suntikan pencegahan Ranikhet F dan S (dalam carta di bawah) tidak menggambarkan situasi sebenar oleh sebab perkhidmatan ini telah disediakan oleh pengamal swasta dan juga penternak sendiri, khasnya penternak komersial.

Carta 6. Pemberian pemvaksinan ND dan Fowl Pox kepada ayam

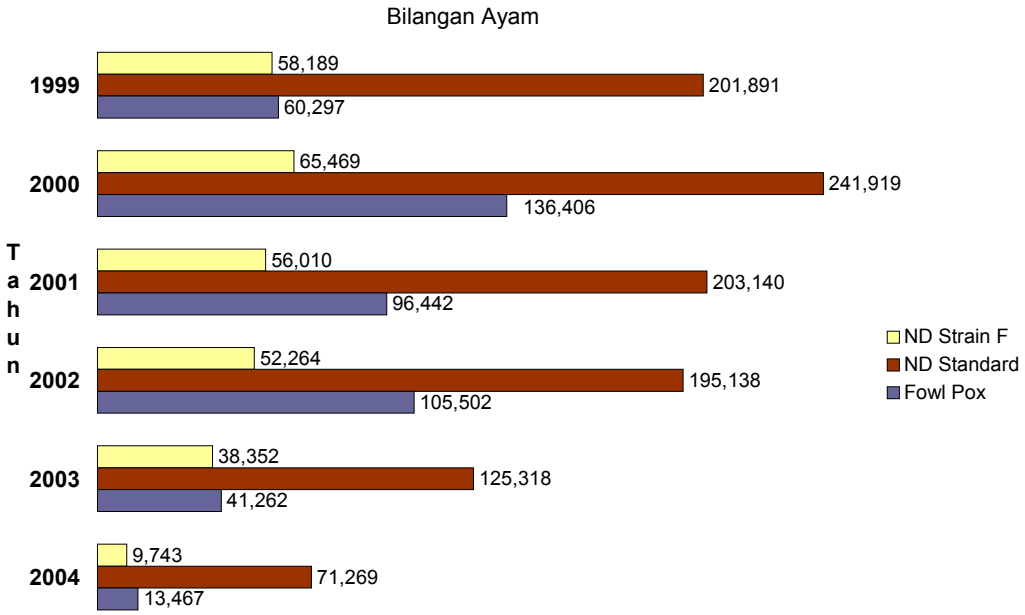

Suntikan H.S telah dijalankan bagi mencegah berlakunya wabak penyakit secara sporadik terutamanya menjelang musim tengkujuh. Ternakan yang diternak secara lepas bebas telah menghalang kelicinan usaha kempen suntikan, sementara itu kerjasama para penternak pula tidak memberangsangkan. Bagaimanapun, wabak penyakit ini tidak mencapai tahap yang membimbangkan dan situasi adalah terkawal.

Carta 7. Pemberian pemvaksinan kepada ternakan lembu dan kerbau.

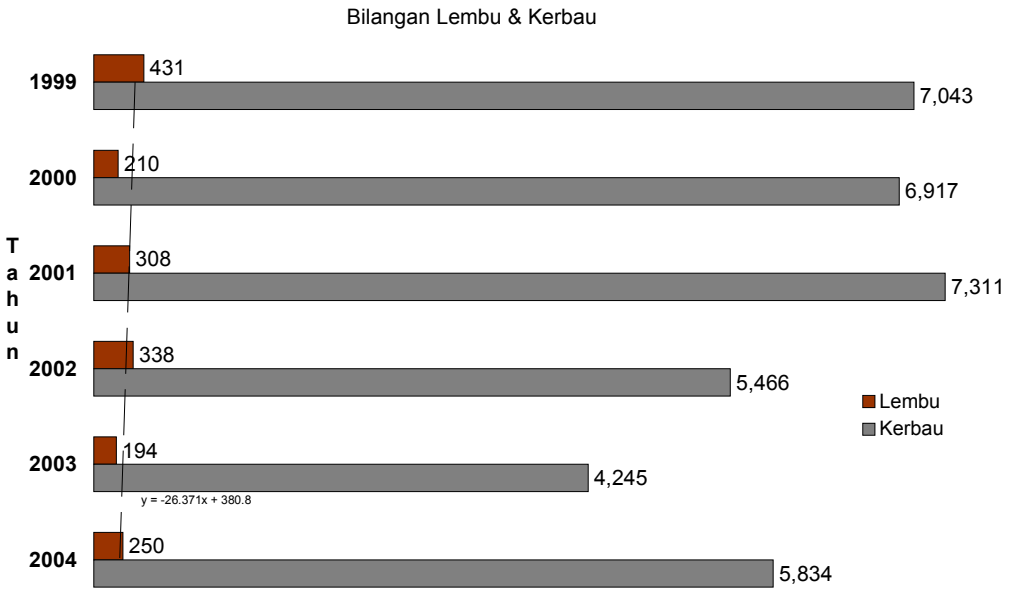

Kesihatan Awam Veterinar

Unit Kesihatan Awam Veterinar Jabatan Perkhidmatan Haiwan dan Perusahaan Ternak Sabah telah diwujudkan pada tahun 1986 di bawah seliaan Pegawai Veterinar Kepayan, Kota Kinabalu. Pada tahun 1994, unit ini telah diletakkan langsung di bawah Bahagian Epidemiologi dan Perubatan Veterinar. Peranan unit ini meliputi aspek-aspek Kawalan Penyakit Zoonotik, Kawalan Import-Eksport Haiwan dan Bahan-Bahan Asal Haiwan, Perkhidmatan Kuarantin Haiwan dan Penguatkuasaan Undang-Undang serta sebarang Peraturan yang melibatkan bidang veterinar.

Ternakan dan haiwan yang diimport akan diperiksa dan dikuarantin demi untuk menentukan haiwan tersebut sihat dan tidak berpenyakit zoonosis. Rumah sembelih ternakan yang berpiawaian antarabangsa adalah perlu untuk menggantikan yang sedia ada.

Citarasa masyarakat pengguna berubah bersesuaian dengan peredaran masa. Peningkatan taraf hidup serta tahap pengetahuan para pengguna yang tinggi akan menambah kesedaran tentang kesihatan awam. Daging yang bermutu tinggi dan tidak tercemar kini menjadi pilihan. Sehubungan dengan itu, pemeriksaan daging menjadi aktiviti yang penting bagi daging segar tempatan, dan daging beku yang diimport. Ini memastikan daging tersebut sihat, tidak berpenyakit berjangkit dan bersih dari pencemaran.

Pemeriksaan “ante-mortem” dan “post-mortem” yang lengkap dan sempurna ke atas ternakan perlu dijalankan secara bebas dan profesional bagi memastikan semua jenis daging adalah sihat dan selamat untuk dimakan bagi mengelakkan jangkitan penyakit zoonosis daripada haiwan kepada manusia. Walaupun terdapat pelbagai kemudahan kuarantin di daerah-daerah lain di negeri ini, sebahagian besar perkhidmatan kuarantin haiwan diberikan di Stesen Kuarantin Haiwan Kinarut. Ini kerana Kota Kinabalu merupakan pintu masuk utama ke negeri ini.

Berbagai jenis haiwan, khasnya haiwan kesayangan telah dibawa masuk melalui Lapangan Terbang Antarabangsa Kota Kinabalu dan bilangan yang dikuarantin adalah seperti di jadual 15.

Jadual 16. Tahanan, Rampasan, Pelupusan Haiwan Dan Hasil Haiwan

Tempat Asal	Jenis Haiwan (Nilai CIF Dalam RM)								
	Burung	Lembu	Kucing	Ayam	Angsa	Itik	Babi	Bebiri	Tenusu
Brunei		25.16						120	
China						1,543			1,105
Hong Kong					450		300		
Holland				866,120					
Indonesia	190			1,285		40	60		
Johore			400						
Kelantan			100						
Selangor				34,674					45
Philippines									40
Australia		100							50,400
Denmark				5,940					
Taiwan							230		
Kuala Lumpur						962			
Perak				200					
Labuan				100					
New Zealand		84645							81,431
Thailand		76							
JUMLAH	**190.00**	**84,846.16**	**500.00**	**908,319.79**	**450.00**	**2,545.00**	**590.00**	**120.00**	**133,021.03**

Carta 8. Tahanan, Rampasan Dan Pelupusan Haiwan Hidup.

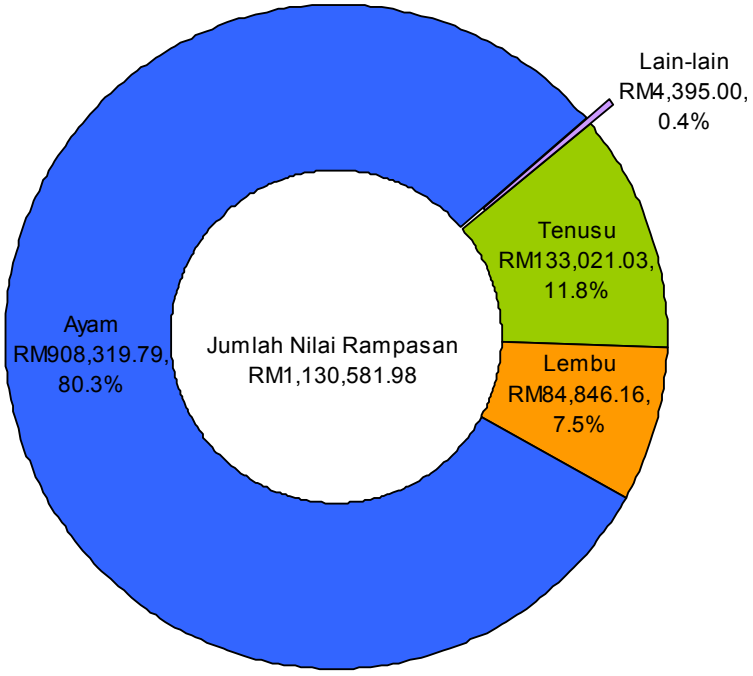

Kawalan Import dan Eksport

Perdagangan ternakan melalui pintu masuk Sabah adalah sentiasa aktif. Bilangan permit import dan eksport yang dikeluarkan sepanjang tahun berdasarkan laporan bahagian berkenaan masing-masing ialah sebanyak 5,320 dan 3,419 keping dengan nilai import berjumlah RM257.85 juta manakala nilai eksport pula adalah sebanyak RM64.22 juta.

Jadual 17. Import Berdasarkan Kategori

KLASIFIKASI	NILAI CIF (RM)
Anjing	187,030.84
Arnab	720.00
Ayam	83,819,506.86
Babi	750,767.17
Bebiri	4,868,321.98
Guinea Pig	150.00
Hasil tenusu	126,432,258.28
Itik	576,057.15
Kambing	574,155.04
Kerbau	20,335,556.96
Kucing	37,540.00
Lembu	17,461,243.01
Turki	602,339.48
Lain-lain	2,199,721.92
JUMLAH	**257,845,368.69**

Carta 9. Nilai CIF import mengikut klasifikasi

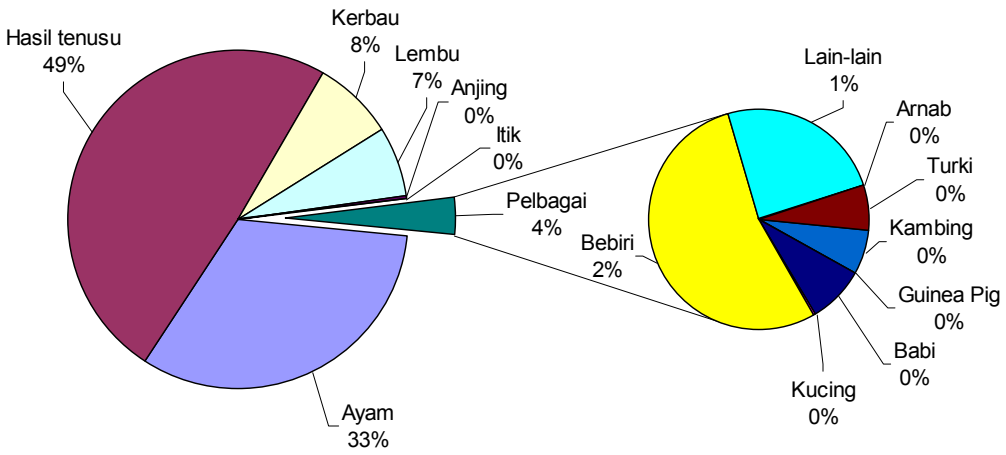

Jadual 18. Import Berdasarkan Negara/Tempat Asal

TEMPAT ASAL	NILAI CIF (RM)
Australia	30,225,466.70
Canada	47,533.18
China	123,461.72
Denmark	18,167,505.51
France	13,082,387.07
Germany	182,875.00
Holland	37,636,934.63
Hong Kong	1,000.00
India	20,353,549.20
Indonesia	760,170.44
Ireland	70,759.98
Italy	682.65
Japan	69,852.00
Johore	570,764.16
Kedah	100.00
Kelantan	800.00
Korea	2,000.00
Kuala Lumpur	611,067.12
Labuan	3,000.00
Malacca	284,140.00
N.Sembilan	870,364.00
New Zealand	47,333,979.87
P.Penang	195,004.60
Perak	25,207.64
Philippines	8,586,552.00
Sarawak	4,929,831.98
Saudi Arabia	2,000.00
Selangor	47,147,410.23
Singapore	1,316,102.01
Spain	352,614.28
Switzerland	506,888.14
Thailand	22,698,538.46
Terengganu	600.00
United Kingdom	148,918.82
USA	1,537,307.30
JUMLAH	**257,845,368.69**

Carta 10. Nilai import berdasarkan negara/tempat asal.

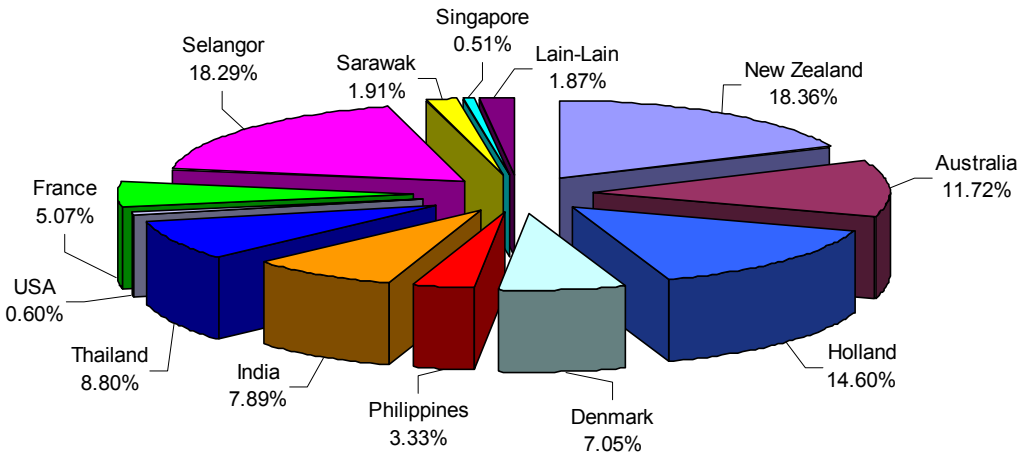

Jadual 19. Eksport Berdasarkan Kategori

KLASIFIKASI	NILAI FOB (RM)
Anjing	130,450.00
Arnab	1,150.00
Ayam	11,875,012.08
Babi	1,208,300.00
Bebiri	26,410.00
Burung	14,150,700.00
Hasil tenusu	8,080,640.72
Hidupan liar	8,000.00
Itik	478,786.00
Kerbau	131,642.00
Kucing	8,630.00
Kuda	1,000.00
Lain-Lain	1,920,918.50
Lembu	614,745.50
Makanan ternakan	25,579,325.00
Ostrich	7,500.00
Puyuh	265.00
JUMLAH	**64,223,474.80**

Carta 11. Nilai eksport FOB mengikut klasifikasi

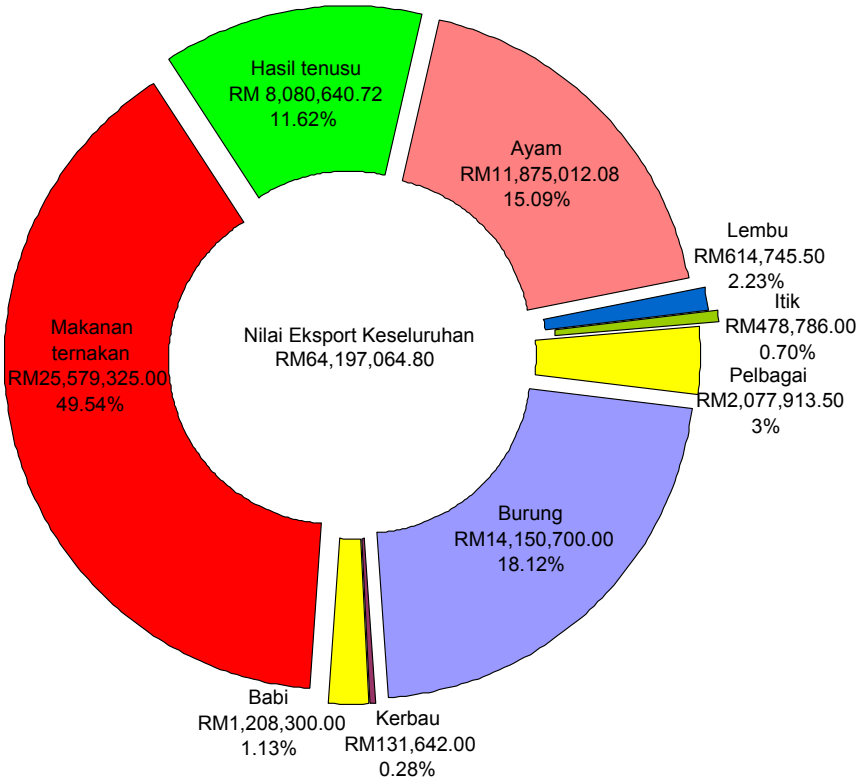

Jadual 20. Eksport Berdasarkan Destinasi

DESTINASI	NILAI FOB (RM)
Bangladesh	93,736.50
Brunei	2,060,442.50
Canada	1,000.00
China	1,890,000.00
Hong Kong	75,000.00
Indonesia	1,966,145.00
Japan	7,500.00
Kedah	3,000.00
Kuala Lumpur	218,250.00
Labuan	8,841,946.84
Negeri Sembilan	1,100.00
Pahang	398,765.43
Penang	2,513,631.45
Philippines	236,500.00
Sarawak	44,906,849.08
Selangor	894,508.00
Singapore	1,600.00
Taiwan	93,500.00
United Kingdom	20,000.00
JUMLAH	**64,223,474.80**

Carta 12. Nilai eksport FOB mengikut destinasi

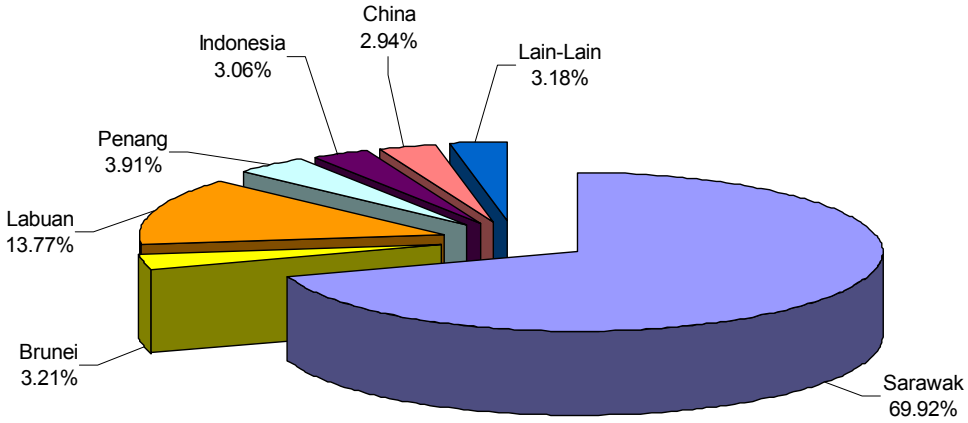

Perkhidmatan Kesihatan Gerompok

Beberapa penyakit yang menjejaskan ekonomi penternakan seperti Tuberkulosis, penyakit Johne's dan Brusellosis sedang dalam program pembasmian menggunakan kaedah kesihatan gerompok. Kaedah ini melibatkan proses pengambilan sampel untuk ujian tapisan dan seterusnya melakukan singkiran sekiranya terdapat ternakan menunjukkan reaksi positif terhadap ujian.

Sebanyak 4,678 sampel telah dikendalikan dengan 110 sampel darah, 3,834 sampel serum, 391 sampel tinja dan 343 lain-lain spesimen telah diambil untuk penyakit-penyakit tersebut. (Jadual 24)

Jadual 21. Bilangan kes dan sampel untuk kesihatan gerompok

Spesis	Bil. Kes	Jenis sampel				Jumlah
		Darah	Serum	Tinja	Lain-lain	
Bovin	168	101	2825	171	343	3440
Kaprin	6	9	714	220		943
Ovin	1		295			295
Jumlah	175	110	3834	391	343	4678

Perkhidmatan Penyiasatan Penyakit

Sokongan perkhidmatan Pusat Penyelidikan Penyakit Ternakan, Kepayan di dalam menjalankan tugas dan perkhidmatan penyiasatan penyakit adalah sangat teguh. Sepanjang tahun 2004, catatan menunjukkan sebanyak 1,951 kes bersamaan 16,597 jumlah spesimen telah diterima dan diproses (jadual 21 dan 22).

Daripada jumlah kes yang telah diterima, sebanyak 3,564 sampel diterima untuk kes-kes diagnostik. (Jadual 23). Sebanyak 4,090 sampel untuk kawalseliaan penyakit Salmonella, Newcatle disease, Infectious bursa, Melioidosis dan Leptospirosis (jadual 24) manakala kes kawalan mutu hasil ternakan telah menerima sebanyak 2,400 pelbagai sampel.

Jadual 22. Jumlah Kes Dan Spesimen Diterima

Spesis	Beaufort	Keningau	Kinabatangan	Kota Belud	Kota Kinabalu	Kota Marudu	Kuala Penyu	Kudat	Lahad Datu	Papar	Penampang	*PPPT	#KAV	Ranau	Sandakan	Sipitang	Tawau	Tenom	Tuaran	W.P. Labuan	Brunei	Jumlah
Ikan												2					1					3
Ayam	7	4			10			2		2	6	170	1		13	1	109		1	5	1	332
Itik					3						2	29			5		5		1			45
Unggas	1			1	1				2	2	1	10	1	1	3		13		5	3		44
Bovin	50	94	4	72	6	19	1	32	10	8	18	17		7	1		96	28	8			471
Burung liar	1			1	2				2		2	11			3		5			1		28
Ekuin												3			1							4
Felin					2							3	2									7
Haiwan Zoo												23			2							25
Kanin					8							34										42
Kaprin	10	3	1	1	5	1	3	5	2	92	6	6		12	6		5	4	8	1		171
Kerbau	6			3				4				1			1		1	1		1		18
Lagomorf												3						1	2			6
Lain-lain											8	56					4		2			70
Ovin		1					1							44					1			47
Pelbagai(KAV)	2	29		13	2	3		19		15		139	312	20			4	19	19			596
Porsin					15					5		1			9		3					33
Servin		2										1					5	1				9
Jumlah	77	133	5	91	54	23	5	62	16	124	43	509	316	84	44	1	251	54	47	11	1	1951

**Bilangan ini menunjukkan kes diterima secara langsung oleh Pusat Penyelidikan Penyakit Ternakan tanpa melalui stesen daerah. Kes ini terdiri daripada ladang kerajaan dan ladang penternakan swasta.*

#Bilangan ini menunjukkan kes dihantar oleh Bahagian Kesihatan Awam Veterinar tanpa melalui daerah. *Pelbagai(KAV) adalah kes hasil ternakan/makanan*

Unggas – ung, angsa, burung merpati, burung unta & turki Haiwan zoo – beruang, gajah, monyet, O. utan, kucing hutan, badak, memerang & harimau
Burung liar – burung helang, burung bangau, burung pipit & burung tekukur

Jadual 23. Jumlah Bilangan Sampel Diterima

Spesis	Karkas	Haiwan hidup	Organ	Darah	Serum	Tinja	Calitan darah	Kikisan kulit	Air kencing	Telur	Makanan ternakan	makanan			Air	Lain-lain	Jumlah
												daging	susu	lain2			
Ikan						1					1					1	3
Ayam	193	997	213	65	2439	13	33	1		252	57	2			21	900	5186
Itik	1	62	7		30					33	3					192	328
Unggas	28	25	11		16	16				2					5	86	189
Bovin	1		1298	117	2833	214			1		9				1	432	4906
Burung liar	67	37		1	39	2										47	193
Ekuin				18	19												37
Felin	3			2		1		1								1	8
Haiwan Zoo	2		40	1	1	19										32	95
Kanin	5	1		36							1					1	44
Kaprin			714	24	727	504					1					10	1980
Kerbau			70	1	3	2											76
Lagomorf	3	3	6														12
Lain-lain											176				21	19	216
Ovin			176		297	305					4					1	783
Pelbagai(KAV)										18		544	1587	232	15	4	2400
Porsin			7								85				8		100
Servin			36			3									2		41
Jumlah	303	1125	2578	265	6404	1080	33	2	1	305	337	546	1587	232	73	1726	16597

Lain2 – hasil ternakan yang lain, Unggas – burung, angsa, burung merpati, burung unta & turki
Burung liar – burung helang, burung bangau, burung pipit & burung tekukur

Haiwan zoo – beruang, gajah, monyet, O. utan, kucing hutan, badak, memerang & harimau

Kes yang diterima oleh pusat ini dikategorikan kepada 7 jenis kerja iaitu kes diagnostik, kes gerompok, kes kawalan mutu, kes kawalselia, kes projek kajian, kes rujukan dan kes vaksin. Jadual yang berikut menunjukkan bilangan kes dan bilangan sampel yang diterima mengikut spesis dan jenis sampel.

Kes Diagnostik

Jadual 24: Bilangan sampel diterima mengikut spesis

Spesis	Bil. Kes	Jenis Sampel													Jumlah
		Air	Air kencing	Calitan darah	Darah	Hwn hdp	Karkas	Kikisan kulit	Lain-lain	Mkn trnk	Organ	Serum	Telur	Tinja	
Ayam	106	7		23	5	185	150		35	11	178	172	35	2	803
Itik	10					25	1			1	7	18			52
Unggas	12					23	18				9			3	53
Bovin	285		1		5		1		10		1298	6		14	1335
Felin	7				2		3	1	1					1	8
Haiwan Zoo	14						2		14		40			10	66
Ikan	1													1	1
Kanin	40				34	1	5		1						41
Kaprin	155				15					1	714	13		120	863
Kerbau	17				1						70	3		1	75
Lagomorf	6					3	3				6				12
Lain-lain	4	7								2					9
Ovin	35								1		176			21	198
Porsin	2									1	7				8
Servin	8	2									36			2	40
Jumlah	702	16	1	23	62	237	183	1	62	16	2541	212	35	175	3564

Mkn Trnk – Makanan ternakan, Hwn hdp – Haiwan hidup

Kes Kesihatan Gerompok

Jadual 25: Bilangan sampel mengikut spesis

Spesis	Bil. Kes	Jenis sampel				Jumlah
		Darah	Serum	Tinja	Lain-lain	
Bovin	168	101	2825	171	343	3440
Kaprin	6	9	714	220		943
Ovin	1		295			295
Jumlah	175	110	3834	391	343	4678

Kes Kawalselia

Jadual 26: Bilangan sampel diterima mengikut spesis

Spesis	Bil. Kes	Jenis sampel													Jumlah
		Air	Calitan darah	Daging	Darah	Hwn hdp	Karkas	Kikisan kulit	Lain-lain	Mkn trnk	Organ	Serum	Telur	Tinja	
Ikan	2								1	1					2
Ayam	131	14	10	2		652	5	1	558	38	3	1504	216	11	3014
Itik	19					23			75	2		5	27		132
Unggas	12	5				2			5			1	2	13	28
Bovin	15	1			11				36	9		2		29	88
Burung liar	2													2	2
Ekuin	4				18							19			37
Haiwan Zoo	11				1				18			1		9	29
Kanin	2				2					1					3
Kaprin	10								10					164	174
Kerbau	1													1	1
Lain-lain	65	9							14	174					197
Ovin	11									4		2		284	290
Porsin	31	8								84					92
Servin	1													1	1
Jumlah	317	37	10	2	32	677	5	1	717	313	3	1534	245	514	4090

Mkn Trnk – Makanan ternakan, Hwn hdp – Haiwan hidup

Kes Kawalan Mutu Hasil Ternakan/Makanan

Jadual 27: Bilangan sampel diterima mengikut spesis

Spesis	Bil. Kes	Jenis sampel									Jumlah
		Air	Aiskrim	Daging	Daging proses	Hasil ternakan	Lain-lain	Susu mentah	Susu proses	Telur	
Ayam	218	15		157	225	1	4				402
Itik	5									18	18
Bovin	283			62	59	14		1441	146		1722
Kambing	3			3							3
Kerbau	11			22	2						24
Lain-lain	65		215			2					217
Ovin	10			12							12
Porsin	1				2						2
Jumlah	596	15	215	256	288	17	4	1441	146	18	2400

Kawalan Penyembelihan

Penyembelihan ternakan yang didaftarkan pada tahun laporan adalah seperti di Jadual 26.

Jadual 28. Jumlah Penyembelihan Ternakan(ekor) 2004

Daerah	Kerbau	Khinzir	Lembu
Beaufort	210	845	0
Bongawan	0	0	51
Keningau	2	4,090	433
Kota Belud	45	0	321
Kota Kinabalu	0	8,213	0
Kota Marudu	0	445	122
Kuala Penyu	2	681	0
Kudat	0	2,208	134
Lahad Datu	0	2,130	373
Menumbok	24	0	0
Papar	0	2,414	0
Penampang	192	27,471	131
Ranau	33	1,021	89
Sandakan	0	20,267	0
Sipitang	18	179	2
Tambunan	0	1,022	0
Tawau	0	14,290	139
Tenom	60	1,074	33
Tuaran	29	1,619	2
Jumlah	**615**	**87,969**	**1,830**

Carta 13. Penyembelihan Kerbau 1993 - 2004

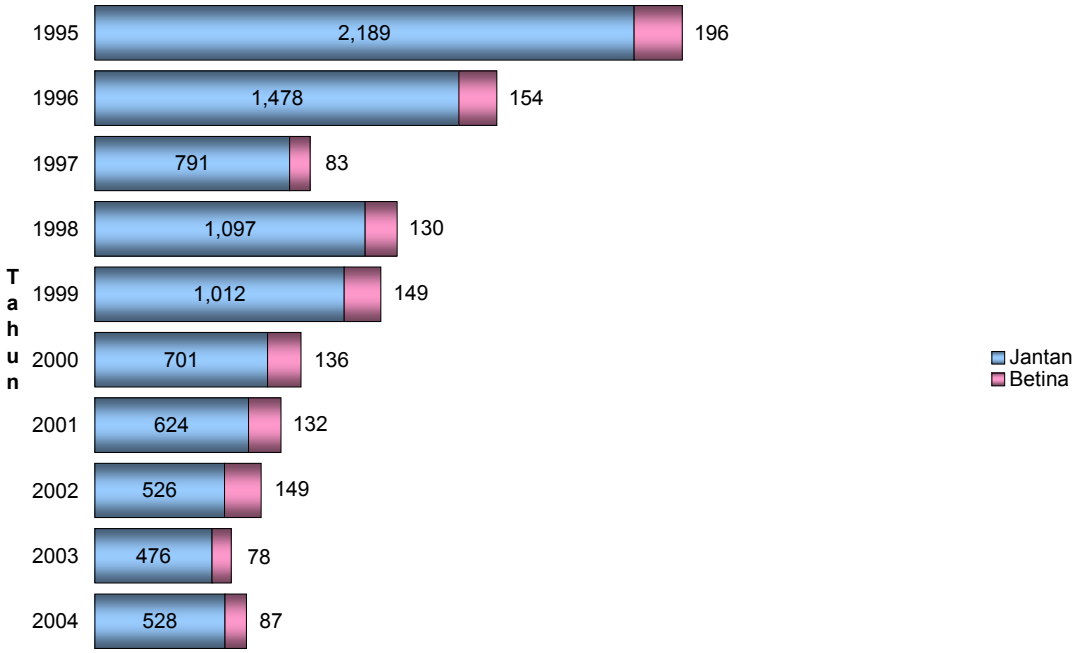

LAPORAN STATUS PENYAKIT NEGERI SABAH 2004

Hawar Berdarah (Haemorrhagic septicemia)

Sepanjang tahun 2004, dua kes Hawar berdarah dikesan di dearah Beaufort dan Tuaran yang melibatkan kerbau dan lembu.

Penyakit Hawar Berdarah disebabkan oleh bakteria *Pasteurella multocida(type B)*. Penyakit ini berlaku sepanjang tahun dengan kekerapan yang tinggi pada musim hujan. Jangkitan berlaku melalui titisan air, sentuhan, dan udara. Tanda-tanda penyakit ialah sukar bernafas, bengkak di bahagian muka dan leher serta banyak air liur. Penyakit ini boleh dikawal dengan menggunakan pelalian (oil adjuant) yang diberi setahun sekali pada semua ternakan berumur tiga bulan ke atas. Pelalian cair (broth) diberi ketika berlaku wabak.

Melioidosis

Sepanjang tahun 2004, 9 kes Melioidosis dikesan yang melibatkan 4 ekor kambing dari Beaufort, Penampang, Sandakan dan Kota Belud, serta 2 ekor orang hutan dari zoo Lok Kawi dan Sepilok, Sandakan. Tiga lagi kes melibatkan 2 ekor lembu dari Bongawan dan Tuaran serta 1 ekor arnab dari Bantayan Tuaran.

Melioidosis disebabkan oleh bakteria *Burkholderia pseudomellei*. Tanda-tanda penyakit tidak spesifik pada ternakan hidup. Lesi bedahsisat ialah abses pada paru-paru, gingal, buah zakar dll.
Rawatan kurang berkesan kerana abses yang pekat menghalang penyerapan antibiotik.

Pasteurellosis

Sepanjang tahun 2004, empat kes Pasteurellosis dikesan daripada dua ekor ternakan lembu dari daerah Keningau dan Tawau serta 1 ekor ayam dari Penampang dan 1 ekor kambing dari daerahTenom.

Pasteurellosis disebabkan oleh *Pasteurella haemolytica* dan *Pasteurella multocida*. Bakteria ini ialah normal microflora yang bersikap opportunist apabila ternakan berada dalam kedaan stress. Tanda penyakit ialah kesukaran bernafas seperti hingus, batuk dll.

Contagious Pustular Dermatitis

Sebanyak 5 kes Contagious Pustular Dermatitis dikesan melalui tanda klinikal melibatkan 4 kes di daerah Sandakan dan 1 kes di Kota Kinabalu.

Penyakit ini disebabkan oleh Poxvirus dan jangkitan berlaku melalui sentuhan.Tanda-tanda penyakit ialah puru pada bahagian mulut. Penyakit ini boleh dicegah melalui pelalian.

Jangkitan Salmonella Intestinal (Intestinal Salmonella Infections)
Sebanyak 5 kes Jangkitan Salmonella Intestinal dilaporkan sepanjang tahun ini melibatkan 5 ekor lembu iaitu 3 ekor dari Sebrang, 1 ekor dari Tuaran dan 1 ekor lagi dari Lahad Datu. Tanda-tanda penyakit ialah cirit birit, tiada selera makan dan menunjukkan tanda-tanda septicemia.

Bovine Anaplasmosis
Satu kes Bovine Anaplasmosis dikesan sepanjang tahun 2004 yang melibatkan 1 ekor lembu dari daerah Papar.

Bovine Anaplasmosis disebabkan oleh *Anaplasma spp*. Penyakit ini berjangkit melalui kutu yang bertindak sebagai vector. Tanda-tanda penyakit ialah pucat, jaundice, kurus dan kurang selera makan. Penyakit ini boleh dikawal secara tidak langsung melalui kawalan kutu yang dibuat secara berkala.

Newcastle Disease
Sepanjang tahun ini terdapat 4 kes Newcastle Disease dikesan, melibatkan 2 kes dari Sandakan *GPS N5° 50.723 E118° 06.925* (ayam serama dan ayam sabung), 2 kes dari Kota Kinabalu *GPS N06° 01.327 E116° 10.624* (ayam pedaging diladang komersial), dan Penampang *GPS N05° 57.077 E116° 05.870* (ayam kampung).

Penyakit Newcastle Disease ialah penyakit sangat penting dalam industri ternakan unggas. Penyakit ini disebabkan oleh paramyxovirus-1 dan dikategorikan kepada velogenic, mesogenic dan lentogenic. Tanda penyakit melibatkan sistem pernafasan, system saraf dan system penghadaman seperti kesukaran pernafasan, torticolis dan lain-lain bergantung kepada virulence virus yang menyerang ternakan tersebut.

Penyakit Johne's (Paratuberculosis)
Sepanjang tahun 2004 hanya satu kes Johne's dikesan pada 1 ekor lembu tenusu di Tenom.

Penyakit Johne's disebabkan oleh *Mycobacterium paratuberculosis.* Ia merupakan penyakit kronik yang menjangkiti lembu, kambing dan bebiri. Penyakit ini sangat sukar dirawat dan mudah merebak. Penyakit ini telah dapat dikesan secara klinikal sehinggalah berlakunya cirit-birit kronik yang teruk dan penyusutan berat badan yang berlanjutan.

Penyakit ini disebarkan melalui makanan atau minuman yang telah dicemari oleh najis ternakan yang telah dijangkiti. Oleh kerana jangkamasa inkubasi yang panjang, ternakan yang dijangkiti mungkin boleh mengeluarkan organisma tersebut di dalam najis selama 15 – 18 bulan sebelum tanda klinikal dapat diperhatikan. Pengawalan ialah melalui penakaian haiwan yang dijangkiti bagi mengelakkan perebakan penyakit kepada haiwan lain.

Avian Salmonellosis

Sepanjang tahun ini hanya 1 kes Avian Salmonellosis dikesan melibatkan ayam dari daerah Papar.

Avian Salmonellosis ialah penyakit yang disebabkan oleh bakteria *Salmonella spp* Tanda-tanda penyakit ialah cirit birit (Putih), septicemia, mortiliti yang tinggi pada anak ayam, sukar bernafas dll. Kawalan penyakit ini ialah melalui Amalan Pengurusan Ternakan Yang Baik (GHAP).

Lain-lain Penyakit

Lain-lain penyakit yang dilaporkan sepanjang tahun ini ialah 2 kes Aspergillosis, 3 kes Septicemia disebabkan oleh Pseudomonas aeruginosa, 6 kes Strongylosis, 41 kes Colibacillosis dan 1 kes Erysepelas pada ayam.

Jadual 29. Bilangan sampel diuji daripada produk asal ternakan import

Jenis sampel	Spesis	Jenis ujian							
		Aerobic Plate Count (colony/g)		Coliform Count (mpn)		E. coli (mpn)		Salmonella	
		$<10^6$ per g	$>10^6$ per g	<5 X 10 per g	>5 X 10 per g	Positif	Negatif	Positif	Negatif
Daging proses	Lembu	50	1	37	14	40	11		49
	Ayam	208	1	160	49	135	74	1	205
	Khinzir	2		2		2			2
Daging	Kerbau	24		18	6	18	6	2	22
	Lembu	55		49	6	40	15		55
	Ayam	166		111	55	148	18		167
	Kambing	3		3		2	1		3
	Bebiri	14		13	1	8	6		14
Jumlah		522	2	393	131	393	131	3	517

Garis panduan untuk ujian “Aerobic Plate Count” & “Coliform Count” adalah mengikut “Food Act 1983 and Food Regulations 1985”, Fifteenth Schedule (Regulation 39), meat and meat product ready for consumption, excluding meat and meat product in

Pada keseluruhannya, status penyakit ternakan negeri Sabah masih dalam tahap terkawal dengan wujudnya penguatkuasaan undang-undang, program-program pencegahan dan pemvaksinan, teknik diagnosa yang lebih cepat dan tepat, peralatan makmal yang terkini dan kakitangan jabatan yang bekerja dengan penuh dedikasi.

PROJEK SOSIOEKONOMI

Bahagian Projek Sosioekonomi dan Pembangunan Teknologi telah ditukar namanya kepada Bahagian Pembangunan Penternakan dan Industri ternakan Ruminan pada pertengahan tahun 2003 tetapi masih mengekalkan perlaksanaan empat Projek Sosioekonomi yang asal dan penambahan Projek PINTAR iaitu suatu Projek Lembu Pedaging biayaan Kerajaan Persekutuan.

Jadual 30. Populasi Projek-Projek Sosial-Ekonomi 2004

Projek	Jumlah Penternak	Jumlah Induk	Jumlah Pejantan	Jumlah Anak		Jumlah Keseluruhan
				Jantan	Betina	
PKLP	131	786	95	240	307	1,428
SPMK	185	576	122	163	199	1,060
SPK	156	1,249	147	446	613	2,455
PINTAR/HRC	24	194	16	25	36	271

Jadual 31. Perbandingan Prestasi Projek Sosialekonomi Tahun 2003 Dengan 2004

Projek	Bilangan Penternak		Bil. Ternakan Keseluruhan		Kelahiran		Kematian	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004
PKLP	95	131	1,159	1,428	163	123	20	33
SPMK	131	185	934	1,060	90	130	28	36
SPK	131	156	2,460	2,455	774	298	395	112

Jadual 32. Bilangan Kelahiran Dan Kematian Ternakan Projek tahun 2004

Projek	Jumlah Keseluruhan	Jumlah Induk	Jumlah Kelahiran	Jumlah Kematian
			Bilangan	Bilangan
PKLP	1,159	786	123	33
SPMK	934	576	130	36
SPK	2,460	1,249	298	112

Jadual 33. Analisa Kematian Mengikut Kategori Peringkat Umur

Pekebun Kecil Lembu Pedaging				Skim Bantuan Kerbau				Skim Pawah Kambing			
Anak		Dewasa		Anak		Dewasa		Anak		Dewasa	
12		8		14		14		137		258	
Jantan	Betina	Jantan	Betina	Jantan	Betina	Jantan	Betina	Jantan	Betina	Jantan	Betina
3	9	1	7	7	7	4	10	63	74	47	211

Secara keseluruhan seramai 115 orang penternak baru telah menyetai projek-projek Sosialekonomi pada tahun ini.

Penternak-penternak Projek Sosioekonomi telah menghasilkan sebanyak 298 ekor anak kambing, 123 ekor anak lembu pedaging dan 130 ekor anak kerbau. Walau bagaimanapun, jumlah kematian ternakan adalah kurang memuaskan berbanding tahun 2003 iaitu sebanyak 112 ekor kambing, 33 ekor lembu pedaging dan 36 ekor kerbau. Kadar kelahiran adalah lebih rendah berbanding dengan tahun 2003 terutama dalam kelahiran kambing, manakala kadar kematian pula telah meningkat pada tahun ini.

Pengagihan Anak Itik Percuma

Program Pengagihan Anak Itik percuma merupakan suatu program yang berterusan di mana setiap tahun Jabatan mengagihkan anak itik terutama itik jantan kepada penduduk luar bandar yang layak menerima pengagihan. Objektif pengagihan ini ialah untuk memberi peluang kepada penduduk luar bandar menternak itik bagi menambahkan sumber pendapatan mereka. Secara keseluruhan, pada tahun ini sebanyak 6,467 ekor anak itik telah diagihkan percuma.

Jadual 34. Pengagihan Anak Itik Percuma

TAHUN	JANTAN	BETINA	JUMLAH	PENERIMA	KAMPUNG
1993	39,699		39,699	3,134	162
1994	45,520	8,144	53,664	3,838	285
1995	82,246	1,781	84,027	7,048	309
1996	55,670	2,361	58,031	4,020	113
1997	34,129	300	34,429	2,031	108
1998	12,358	1,849	14,207	977	85
1999	7,067	1,859	8,926	758	92
2000	9,939	2,580	12,519	636	71
2001	6,212	1,140	7,352	395	45
2002	18,498		18,498	507	102
2003	6,467		6,467	269	20
2004	7,477		7,477	119	41

Sumber: Laporan Suku Tahunan Daerah JPHPT

PERTUMBUHAN SEIMBANG

Kakitangan yang berdinamisme telah memberi kelebihan bagi kami terus menerajui industri ini. Kami merancang dan melaksanakan setiap projek dengan memberi penimbangan dan perhatian terhadap masa dan kualiti.

LAPORAN INDUSTRI TENUSU SABAH

Walaupun Projek Lembu Tenusu di Sabah telah dimulakan sejak tahun 1982, namun perkembangannya sebagai satu industri yang telah matang belum tercapai. Pengeluaran susu segar dalam negeri jelas telah mengalami peningkatan dari hanya 8,000 liter pada tahun 1982 menjadi 5.2 juta liter pada tahun 2004. Demikian juga dengan jumlah induk lembu tenusu telah meningkat dari hanya 320 ekor pada tahun 1982 menjadi 5,000 ekor induk pada tahun 2004. Peningkatan jumlah pengeluaran susu dan baka ternakan ini seharusnya bergerak pada tahap kelajuan yang lebih cepat dengan adanya program-program yang teratur dan rapi yang telah dirancang oleh JPHPT negeri Sabah. Namun oleh sebab beberapa factor seperti bencana alam GREG (1996), EL NINO (1998) dan juga masalah pembayaran susu yang sering kali tertunggak selama berbulan-bulan (2000-2002) telah menjejaskan perkembangan projek ini. Walaupun demikian sejak projek ini dilancarkan pada tahun 1982, lebih 56 juta liter susu telah dihasilkan dan sebanyak lebih 27,000 ekor anak lembu tenusu dilahirkan.

Untuk memantapkan lagi industri tenusu di Sabah dan untuk mencapai matlamat BOT(Balance Of Trade) negara selaras dengan matlamat DPN3,DPNS2 dan Halatuju Negeri Sabah, maka satu perancangan yang menyeluruh perlu dilaksanakan untuk memacu perkembangan industri tenusu agar dapat mencapai matlamat yang telah ditetapkan. Perancangan bukan lagi hanya tertumpu kepada perkara-perkara yang merangkumi aspek-aspek pengeluaran susu,baka dan daging tetapi juga merangkumi aspek pembiakan, Progeny Testing, kepastian kualiti (QAP), pemprosesan hiliran, pemasaran, meningkatkan kualiti sumber manusia melalui latihan/kursus/lawatan, pembangunan penternak, serta penggunaan teknologi-teknologi pengeluaran yang moden dan efisien.

Negeri Sabah telah dipertanggungjawabkan untuk mengeluarkan 28 juta liter pada tahun 2010 mengikut matlamat BOT negara, oleh yang demikian Sabah perlu mengambil langkah-langkah yang cepat dan tepat agar matlamat tersebut dapat dicapai. Negeri Sabah mempunyai kelebihan dari segi ketersediaan kawasan yang luas serta statusnya yang bebas dari penyakit-penyakit ternakan yang bahaya jika dibandingkan dengan negeri-negeri lain di Malaysia.

PENGELUARAN SUSU SEGAR NEGERI SABAH

Pada tahun 2004 pengeluaran susu segar negeri Sabah adalah sebanyak 5,931,693.3 liter iaitu meningkat sebanyak 3.3% berbanding tahun 2003 (5,739,954 liter). Tabel 1 memperlihatkan pengeluaran susu negeri Sabah. Projek lembu tenusu merupakan penyumbang utama kepada pengeluaran susu secara keseluruhan yaitu sebanyak 5,052,562 liter atau 85% dari jumlah pengeluaran. Pengeluaran susu segar pada tahun 2004 masih belum mencapai matlamat seperti yang terkandung dalam BOT (8 juta liter).

Jadual 35. Pengeluaran susu segar Negeri Sabah tahun 2004

Ladang	2003	2004	Catatan
SPT Sebrang Keningau	104,658.5	108,990.5	+3.8%- meningkat
SPT Tawau	155,162.5	123,121.0	-20.7%- susut
Desa Cattle SDN BHD	858,862	647,137.4	-24% - susut
Projek Lembu Tenusu	4,621,271	4,979,134.2	+7.74% -meningkat
JUMLAH (LITER)	**5,739,954**	**5,858,383.1**	**+2.1%-meningkat**

PENGELUARAN DAN PERMINTAAN SUSU NEGERI SABAH

Jadual 36. Pengeluaran dan Permintaan Susu dalam Negeri

Perkara	2001	2002	2003	2004
Pengeluaran (juta liter)	3.9	4.2	5.74	6.98
Nilai pasaran tempatan (RM juta)	5.85	6.3	8.61	10.47
Permintaan (juta liter)	8	8	8	8
Kadar Sara diri (%)	31.3	33.1	44.4	87

** unjuran

PASARAN SUSU SEGAR NEGERI SABAH

Pasaran utama susu segar negeri Sabah adalah SaDAR Sdn. Bhd. Yang membeli dan memproses hampir 85% susu yang dihasilkan. Selebihnya susu segar yang dihasilkan oleh Desa Cattle SDN BHD (11%) dipasarkan oleh Desa Cattle SDN. BHD. Di pasaran tempatan. SaDAR Sdn. Bhd. Memasarkan 95% atau hampir kesemua susu segar yang dibeli dan diproses kepada program bekalan susu ke sekolah-sekolah di Sabah, Sarawak dan sebahagian lagi di Semenanjung Malaysia.

Jadual 37. Jualan Susu SaDAR Sdn. Bhd. 2004.

Negeri	Jumlah (liter)	Catatan
Sabah	3,304,213	Program susu sekolah
Sarawak & Semenanjung Malaysia	4,896,243	Program susu sekolah
		Program susu sekolah
Jumlah	8,200,456	

Jadual 38. Status Pencapaian Projek Lembu Tenusu

Perkara	Tahun						
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Bilangan penternak	235	236	145	129	158	167	141
Import	427	542	510	581	400	400	410
Pengagihan	487	380	501	359	468	412	431
Bilangan ternakan	6,096	5,514	4,891	6,012	6,092	6,652	5,621
Pengeluaran susu ('000 liter)	3,395.63	3,404.55	3,675.50	3,633.83	4,147.84	4,627.21	4,979.13
Kelahiran anak lembu	1,598	2,196	1,709	1,898	1,905	1,996	1,960

Carta 14. Prestasi Pencapaian Projek Lembu Tenusu

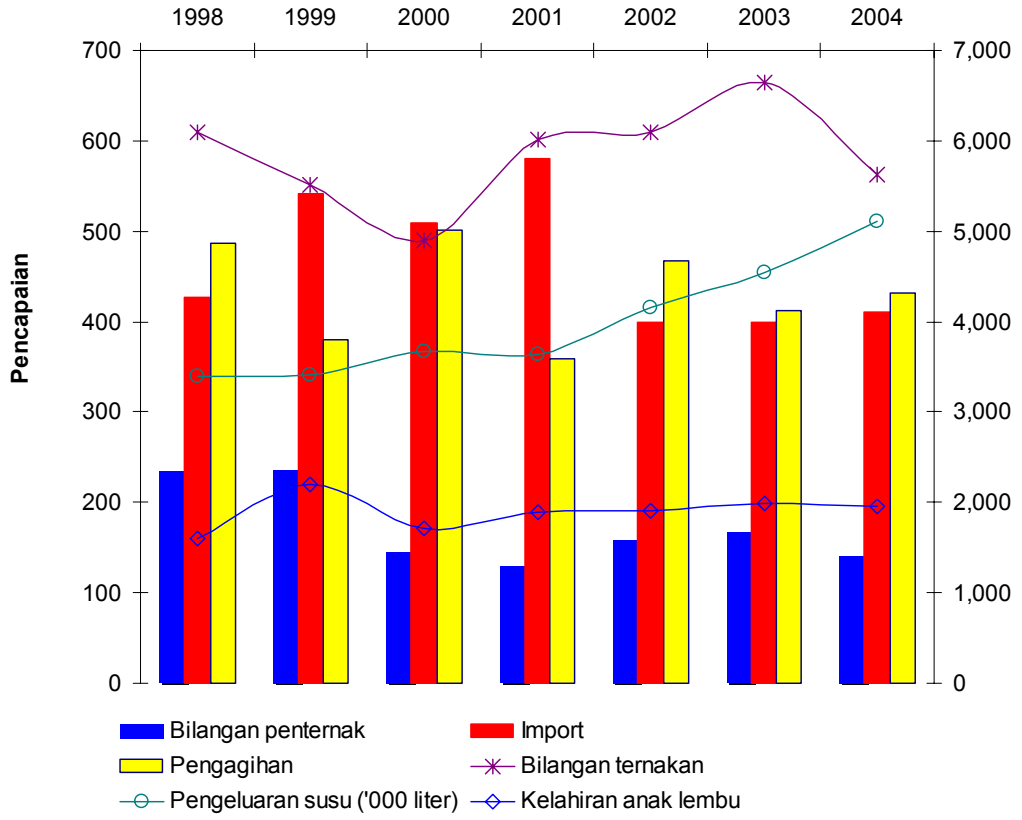

Carta 15. Produksi Susu Segar Projek Lembu Tenusu 1995 – 2004

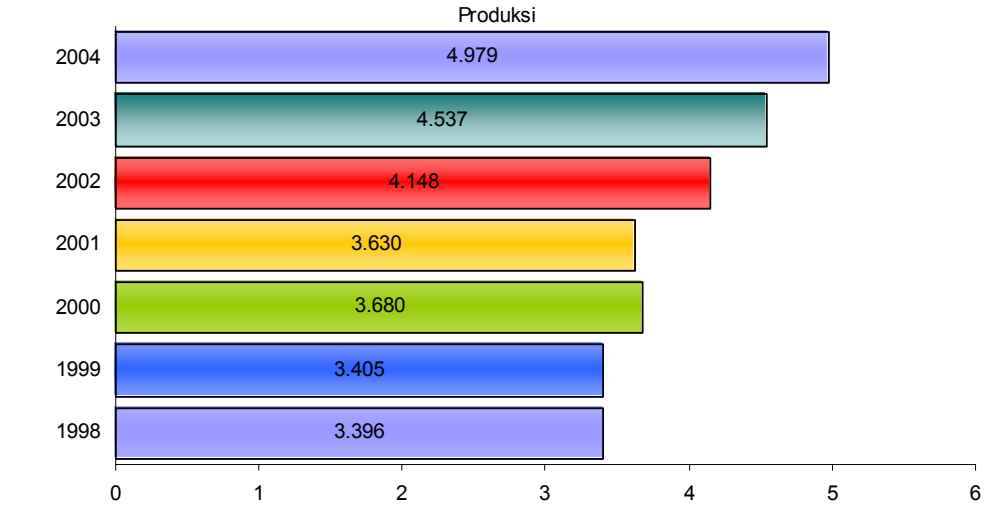

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Produksi	3.396	3.405	3.680	3.630	4.148	4.537	4.979

Carta 16. Kelahiran Anak Lembu Projek Lembu tenusu 1998 - 2004

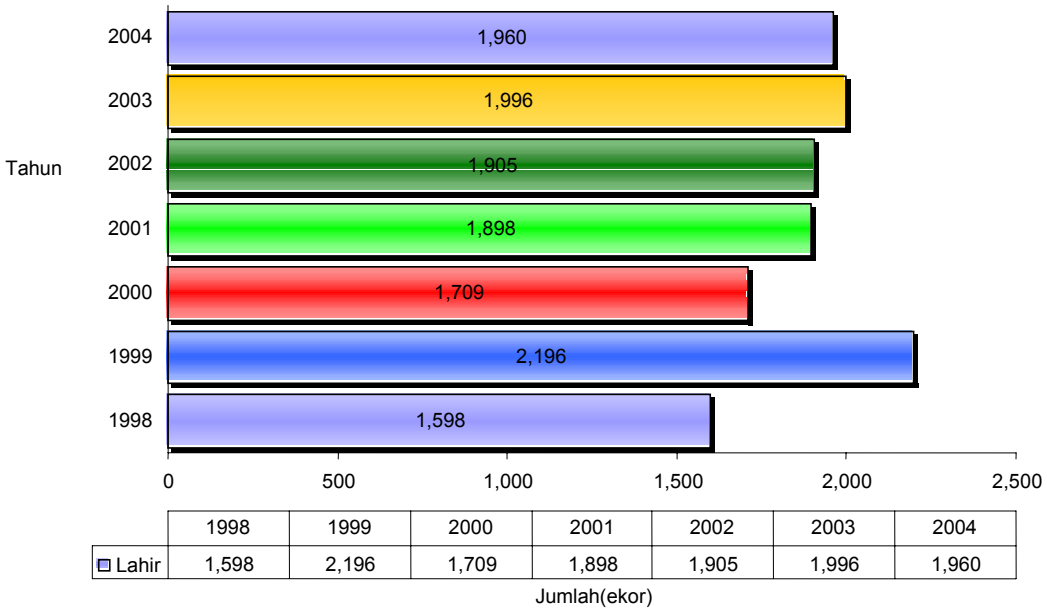

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Lahir	1,598	2,196	1,709	1,898	1,905	1,996	1,960

PROJEK PENGELUARAN RUSA

Latar Belakang

Jabatan Perkhidmatan Haiwan dan Perusahaan Ternak, Sabah telah memulakan pembiakan dan penyelidikan keatas ternakan rusa Sambar (Cervus Unicolor Brokei), rusa Timor (Cervus Timorensis), rusa Merah (Cervus Elaphus) dan rusa Chital (Axis Axis) di ladang rusa jabatan di Keningau, Tawau dan Telupid sejak Rancangan Malaysia Ke Enam hingga Rancangan Malaysia Ke Tujuh.

Dari hasil penyelidikan didapati keempat jenis rusa tersebut boleh dibiak baka dengan baik dalam sistem perladangan konvensional. Terakhir, kajian juga menunjukan hasil pembiakan yang memuaskan dengan sistem pemeliharaan intensif. Projek ini mempunyai beberapa objektif seperti berikut :-

1. Untuk meningkatkan pengeluaran baka yang bermutu untuk dijual kepada penternak.
2. Menggalakkan dan memberi bantuan teknikal dan bekalan baka kepada penternak agar dapat menternak rusa secara moden dan skala komersil.
3. Untuk meningkatkan pengeluaran daging dan pendapatan para penternak.
4. Untuk meningkatan pengeluaran 'velvet' (tanduk rusa) untuk diproses dan dijual sebagai tonik.

Projek ini mendapat peruntukan sebanyak RM 2,500,000 juta dalam RMKe8, walau bagaimanapun, hanya RM 1,188,000 juta sahaja yang telah diagihkan kepada Jabatan ini sehingga tahun 2005. Anggaran kos projek sebenar adalah RM 2,500,000.

Jadual 39. Prestasi Kewangan (2001-2004)

Perkara	2001*	2002	2003	2004
1. Peruntukan diterima	Nil	300,000	300,000	300,000
2.Tambahan peruntukan	-			
3.Perbelanjaan sebenar	-	276,905.66	293,562	283,769
4. Anggaran perbelanjaan	500,000	500,000	500,000	500,000

* Tidak ada peruntukan diterima pada tahun 2001

Jadual 40. Prestasi Fizikal

Perkara	2001	2002	2003	2004
1.Penternak dinaik taraf	Nil	10	-	-
2.Penternak baru		2	12	12
3.Pengagihan ternakan	-	240	240	
4.Kelahiran anak	-	80	430	
5.Kematian ternakan	-	15	12	8
6.Pembayaran balik (ekor)	-	-	35	50
7.Populasi rusa dalam projek	-	605	980	1,500

Jadual 41. Prestasi Ladang Rusa

Ladang	Jantan	Betina	Anak	Kelahiran	Kematian	Jualan	Agihan	Pungutan Hasil (RM)
SPT Batu 16, Tawau	18	53	40	25	14	1	0	900.00
PP Payau Telupid	25	186	380	87	76	2	40	101,000.00
SPT Sebrang	66	130	25	101	23	3	94	3,260.00

IMPAK PROJEK

1) Projek ini telah berjaya melahirkan 30 orang penternak rusa moden dan berpotensi untuk ditingkatkan ke skala komersial.
2) Populasi rusa dalam ladang di Sabah telah meningkat dengan cepat.
3) Penternak mendapat pendapatan tambahan hasil daripada penjualan velvet.
4) Projek ini telah menarik minat orang ramai untuk menternak rusa.
5) Pasaran tempatan untuk baka dan daging rusa telah mengalami peningkatan dan transaksi jual beli sangat aktif.

Diterbit & Dicetak oleh
Unit Perundingan & Perhubungan
Bahagian Perancangan & Pembangunan Sumber Manusia
Jabatan Perkhidmatan Haiwan Dan Perusahaan Ternak, Sabah.